

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Філологічний факультет
Кафедра української літератури**

«Творчість Яра Славутича: поетика та дидактичний потенціал»

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, 602 групи

Москалюк Марія Олексіївна

Керівник:

кандидат філологічних наук,

доцент **Мальцев В.С.**

*До захисту
допущена
засіданні
кафедри*

протокол № _____ від _____ 2024 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Мальцев В.С.

Чернівці – 2024

Анотація

Магістерська робота присвячена вивченню творчості Яра Славутича. Основна увага зосереджена на дослідженні провідних мотивів його лірики, зокрема патріотичних, історичних та філософських тем, символіки й образів, а також жанрових особливостей його поетичного доробку. Предметом дослідження є аналіз поетичних творів із таких збірок, як «Співає колос», «Гомін віків», «Правдоносці» та «Спрага».

Для досягнення мети у роботі розкрито національні та екзистенційні аспекти творчості Славутича, виявлено зв'язок його ліричного героя з історичною пам'яттю та культурною ідентичністю українського народу.

Summary

The master's thesis is devoted to the study of Yar Slavutych's works. The focus is on exploring the key motifs in his poetry, including patriotic, historical, and philosophical themes, symbolism, imagery, and the genre-specific features of his poetic heritage. The subject of the study includes the analysis of poetic works from collections such as *Sings the Ear of Grain*, *Echo of the Ages*, *Bearers of Truth*, and *Thirst*.

To achieve its goal, the research reveals the national and existential aspects of Slavutych's works, examines the connection of his lyrical hero to historical memory and cultural identity.

Ключові слова: інтертекстуальна метафора, газетно-публіцистичний дискурс, переклад, когнітивна діяльність, культурний контекст, медіадискурс

Кваліфікаційна робота ОР «Магістр» містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Марія МОСКАЛЮК
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ЯРА СЛАВУТИЧА.....	8
Висновки до розділу I.....	22
РОЗДІЛ II. СОНЕТИСТИКА ЯРА СЛАВУТИЧА.....	24
Висновки до розділу II.....	32
РОЗДІЛ III. ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ ЯРА СЛАВУТИЧА.....	34
Висновки до розділу III.....	52
РОЗДІЛ IV. ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ЯРА СЛАВУТИЧА у ЗЗСО.....	54
Висновки до розділу IV.....	63
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Унікальність поетичного доробку Яра Славутича є важливим і неповторним явищем в історії української літератури, особливо в контексті літератури діаспори. Його творчість репрезентує широкий спектр жанрів, образів та мотивів, які водночас відображають індивідуальні переживання поета та колективну свідомість українського народу. Основними рисами його лірики є національна гідність, патріотизм і пошук духовної єдності з рідною землею, навіть на тлі тривалої еміграції. Це дозволяє вважати Славутича однією з ключових постатей в українській поезії XX століття, особливо серед представників літературної діаспори, яка своєю творчістю зберігала й поширювала українську ідентичність у світі.

Надзвичайно багатим є ліричний спадок Яра Славутича. Його поетичні витвори окреслені широкими жанрами та образами. Яр Славутич – автор багатьох поетичних збірок: «Співає колос», «Гомін віків», «Правдоносці», «Спрага», «Оаза», «Маєстат», «Завойовники прерій», «Мудрощі мандрів», «Живі смолоскипи» та «Шаблі тополь».

Актуальність дослідження. Яр Славутича вважають одним із найяскравіших представників літератури української діаспори в Канаді XX ст. Тому ознаки цього періоду відіграли чималу роль у формуванні письменника та допомогли у створенні його творів, у яких осмислювалася історія рідної держави, мотив туги за Батьківщиною, милування природою рідного краю, осмислення власного становища у суспільстві тощо.

Патріотична тематика вважається перлиною творчості Яра Славутича, яка була написана під впливом складного та багатого на випробування життя на чужині. «Моє серце в херсонських степах, / У притаєних скитських могилах. / Я в душі чебрецями пропах, / Випасаючи коней по схилах. / Клекотить запорозький мій дух, / Як негасна вулканова лава ...», говорив майстер поетичного слова [27, с. 69].

Ліричний герой творів Славутича – це людина, яка перебуває в постійному діалозі з історією, культурою та природою України. Це герой, який не тільки глибоко відчуває зв'язок із рідною землею, але й прагне передати цю духовну силу наступним поколінням. У своїх поетичних текстах Славутич акцентує увагу на важливості культурної пам'яті, збереження традицій та моральних цінностей, які відіграють важливу роль у формуванні національної ідентичності.

Лірична творчість Яра Славутича досить цікава, тому дедалі частіше привертає увагу критиків та літературознавців України. Поет має близько 200 дослідників своєї творчості. Серед них – М. Миколаєнко, Н. Никулина, В. Просалова, А. Корінь, П. Сорока, Г. Гордасевич, Л. Селіверстова, Т. Назаренко, А. Мойсієнко, І. Накашидзе, а також представники діаспори – Я. Розумний, В. Державин.

Отже, є багато дослідників літератури Яра Славутича, які змогли проаналізувати чимало аспектів поезій поета. Вони вважають, що найголовніша тема в творчості митця – любов до Батьківщини. Проте актуальність обраної теми магістерської роботи зумовлена потребою узагальнення та систематизації поезії як джерела пізнання творчості поета, дослідження провідних мотивів та специфіки лірики першої збірки «Співає колос».

Мета магістерської роботи: проаналізувати поезію Яра Славутича та дослідити своєрідність провідних мотивів лірики, зокрема патріотичних і національних тем, символіки й образів, а також розглянути жанрові особливості лірики Славутича.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- проаналізувати поезію та структуру різних збірок поета;
- осмислити ідею та провідні мотиви написання поезій, зокрема патріотичних, історичних, екзистенційних та філософських аспектів;

- проаналізувати особливості втілення образу ліричного героя та взаємозв'язок з національною свідомістю українського народу у ліриці письменника;
- схарактеризувати семантику художніх образів у Яра Славутича, що дасть можливість зробити висновки про світосприйняття автора;
- виявити проблеми сюжетно- й образотворення у віршах через призму його власного світогляду та біографічних обставин.

Об'єкт дослідження: поетичні твори із збірок «Співає колос», «Гомін віків», «Правдоносці» та «Спрага».

Предметом дослідження магістерської роботи є дослідження різножанрової поезія поета, провідних мотивів та художніх образів у ліриці Яра Славутича.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети і завдань застосовано філологічний, психологічний, частково біографічний, порівняльний та структурний методи. Основним методом дослідження є філологічний.

Наукова новизна магістерської роботи полягає в тому, що було вперше проаналізовано і розглянуто різні жанри та провідні мотиви поезії Яра Славутича, а також семантика образів та символів у контексті ліричних творів. Крім того, важливим є осмислення його ролі як представника української поезії в умовах еміграції, що став своєрідним містком між Україною та світом.

Практичне значення дослідження. Матеріали та висновки магістерської роботи можна застосувати в практиці вищої школи під час вивчення української літератури, читання спецкурсів, проведення спецсемінірів; вивчення творчості поета на уроках літератури рідного краю в школах; для написання курсових, дипломних та магістерських робіт.

Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І.

ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ЯРА СЛАВУТИЧА

Чимало видатних постатей можна зустріти поза межами України, які творили та писали про рідну землю. Серед них – визначний письменник, літературознавець та перекладач Яр Славутич (до 1941 року – Григорій Михайлович Жученко). Він був справжнім патріотом, борцем свого рідного слова і в той же час був високо освіченою людиною. «Поетові випала нелегка доля та важкий життєвий шлях (1918-2011), але крізь усі лихоліття він проніс синівську любов до України та нашої нації. По праву його нині називають Правдоносцем» [21].

Яр Славутич народився 11 січня 1918 року у давньому козацькому зимівнику, заснованому ще у XVII столітті, в сім'ї гербового шляхтича. Згодом проживав на хуторі Жученки, що знаходився поблизу села Благодатне (північна Херсонщина). Батька звали Михайлом Олександровичем, матір – Тетяною Филонівною. «Від сім'ї, а зокрема від дідуса, перейняв любов до Батьківщини та справжній козацький дух маленький Гриць. Від матері він перейняв несамоовиту любов до поезії, особливо Т. Шевченка» [55].

Протягом 1925-1927 рр. Григорій Жученко навчався в початковій школі в с. Благодатному, а надалі в початковій школі села Новошевиченкове, яку закінчив у 1930 році. У своєму шкільному віці він розпочинає творчий шлях із перших віршів. У нарисі «Початок життєпису» сам автор про це так згадує: *«Коли мені пішов дев'ятий рік, дід возив мене до Дніпра, щоб показати пороги. Ми найняли підводу і провели три доби на берегах Славути. На острові Хортиці я, новоспечений «січовик», урочисто склав присягу, проказану дідом - бути найкращим у світі козаком. Там же, стоячи на скелі, на наказ діда я продекламував "Б'ють пороги..."»* [51, с. 301].

У 1930-1932 р.р. Григорій учився в Гурівській семирічці (п'ятий і шостий класи). «Він був найстаршою дитиною в сім'ї, тому був змушений допомагати по господарству та працювати на полі» [51, с. 271]. На його долю випали

нелегкі багатолітні життєві труднощі. Козацький осередок не встояв перед новітньою ордою «активістів-комнезамівців». На хвилях примусової колективізації восени 1932 року постраждала й родина поета, адже вони відмовилися бути колгоспниками. Однієї ночі 14-річного Григорія та його батька було арештовано за те, що «не виконали плану до двору», матір із доньками було вигнано з хутора. Все їхнє майно було поділено між активістами села.

Батька везуть на заслання, а хлопець на ходу вистрибує з потяга через отвір, прорізаний у стелі дірявого товарного вагона, й таким чином урятовується й хоче повернутися в рідні краї. Про це він напише у своєму життєписі, вміщеному у десятій збірці поезій «Шаблі тополь» [4].

На Україні розпочинався голод, і через кілька місяців хлопець утратив діда, бабусю і наймолодшу сестричку Галю. Ось його пізніше свідчення: *«У той час, коли масово вимирали хлібороби з голоду, несвідомо блукаючи полями в надії знайти торішній колосок чи качан кукурудзи, або викопати мерзлу картоплину, саме в той час дорідне зерно, пограбоване радянською владою в цих же хліборобів, лежало у ворохах і пріло та гнило під дощами, хоч і прикрите брезентами. Я власними очима бачив такі ворохи зерна на станції Долинській і поблизу станції Кривий Ріг»* [51, с. 278].

Селяни почали активно виступати проти радянської влади, серед них був і молодий Григорій Жученко. Вони ледь виживали, виборювали мішки пшениці, щоб хоч якось протриматися живими. Він пообіцяв своєму дідові, що розповість всьому світові про злочини більшовиків на Україні.

У 1935 році повернувся батько із заслання, а Григорій вирішив податися до Запоріжжя для самоосвіти та допомоги у ліквідації неграмотності серед робітників комбінату "Запоріжсталь".

У вересні 1936 року Г. Жученко вступає до Запорізького педагогічного інституту. У період навчання Григорій бере активну участь у літературних вечорах, читає власні вірші, збирає фольклорні перлини (пісні, перекази, приказки), глибоко цікавиться історією України, козацькими звичаями, долею

свого роду. Він ще з дитячих років захоплювався дослідником старовини Д. Яворницьким, з яким у нього була нагода познайомитися.

Свій поетичний шлях юний Гриць обрав за допомогою М. Філянського й В. Сосюри, з якими зазнайомився ще раніше в Запоріжжі, і вже в 1938 році опублікував свій перший вірш «Коню мій буланій...» на сторінках харківського журналу. Він продовжував писати і далі, його вірші почали з'являтися і в київських журналах.

Згодом розпочалася фінсько-радянська війна, і всі студенти були змушені відправитися на робочі місця. Григорій потрапив до села Ботево в Приазов'ї, де працював вчителем. І вже влітку 1940 року йому видано диплом викладача української мови та літератури.

Проте з початком війни він був мобілізований до Червоної армії і разом зі взводом будував мости на річках. Через декілька днів їх було оточено, вони підривали власні мости, щоб вберегтися. Згодом вони утворюють підпільну групу, щоб боротися за незалежність України.

До війни він був Григорій Жученко. Під цим іменем він надрукував півдесятка віршів у різних журналах та альманахах. Утворивши підпільну організацію Чернігівська Січ, він змінив своє ім'я та прізвище на Яр Славутича. На той час обрання псевдоніму – нового прізвища – стало явищем поширеним і робилося це, щоб хоч якось уберегти своїх родичів, які залишилися в Україні, від репресій.

Після розпаду Чернігівської Січі, більшість воїнів продовжують битися разом з УПА, інші – підпільно працюють в Галичині. З 1944 року Яр Славутич перебуває в еміграції (Німеччина, США, Канада) .

Опинившись у вільному світі, письменник попри всі негаразди та не облаштованості (особливо першої пори) починає інтенсивно вести боротьбу проти колоніального уярмлення України московською необільшовицькою імперією, обравши раз і назавжди у тій боротьбі слово правди, розповідаючи світові про тяжкі кривди, історичну наругу, які постійно чинив «братній північно-східний сусід».

З 1949 р. Яр Славутич разом із дружиною проживає у Філадельфії, де вчителює в суботній та вечірній школах. У 1955-1960 рр. поет займався викладацькою роботою в Американській військовій школі мов у Каліфорнії. З 1960 р. Яр Славутич переїздить до Канади, де обіймає посаду професора Альбертського університету (м. Едмонтон).

Професор Яр Славутич – автор англомовних підручників з української мови, літературно-критичних нарисів, редактор і видавець літературно-мистецького альманаху «Північне Сяйво».

У другій половині ХХ ст., коли на нашій Україні сталінщина розгортає тотальний репресивний наступ на українство, ставлячи за мету понищити рештки його національної свідомості, постала відповідальна місія: виступити захисником, речником української нації.

Яр Славутич став ним, говорив всьому світові слово правди про Україну, у якому становищі вона опинилася і чому, якою вона є, яку історію має і чого прагне.

Фактично першим своєю збіркою «Правдоносці» поет розпочав про це говорити мовою віршів. Громадська думка діаспори із захопленням сприйняла його збірку, назвавши її «збіркою збірок», а його самого – «правдоносцем».

Володимир Жила розцінює його збірку «як динамічне виверження поклику тих народних цінностей, що були загнані війною в глибину української душі, як утвердження ідеалів Шевченка, Франка, Лесі Українки... Перед нами постає сконденсована спільність почувань багатьох поколінь, що будили й кликали нарід до нового життя, що ставили тверду вимогу до західного світу – пізнати нашу українську правду» [54].

Помер в Едмонтоні 4 липня 2011 р., похований на цвинтарі св. Михаїла.

Стисло скажемо про редакторську діяльність Яра Славутича

Редагування — це діяльність, яка, як і всі види діяльності, має складну системну структурну організацію, складні механізми діяльності, складну систему детермінант.

Можна виділити принаймні такі основні аспекти аналізу роботи редакції [5]:

- технологія (наукова організація редакційної роботи);
- діяльність (визначення структури діяльності, мотивації та обсягу завдань роботи, визначення результативності роботи, спрямованості роботи);
- психофізіологія (визначення механізмів роботи літературних редакторів) [5].

Кожен із цих аспектів аналізує предмет редакційної діяльності. Вивчення журналістської творчості, яка є предметом редакційної діяльності, вимагає також аналізу різних аспектів творчості, таких як мовлення, комунікація, кібернетика, суспільство, мова, соціальна психологія.

Наука літературного редагування пройшла відносно недовгий шлях. По суті, ХХ століття було першим періодом досліджень у галузі літературного редагування.

До цього літературне редагування існувало як ремесло, праця, творчість і технологія, і його справжнє науково-технічне вираження з'явилося лише у формі коректури. Як ми всі знаємо, коректуру можна простежити від народження друкарства.

Українська діаспора є домом для багатьох видатних особистостей з мистецьким і науковим баченням [8].

Серед них видатний поет, літературознавець, етнолог, мовознавець, перекладач, мемуарист і педагог Яр Славутич (до 1941 р. Григорій Жученко). Він був блискучим ученим, справжнім естетом, нещадним патріотом, палким захисником рідної мови та української державності.

Хоча письменник Яр Славутич (1918-2011) пережив багато труднощів і випробувань, він залишався вірним своїй любові до України та нашої незалежної держави. Сьогодні його по праву називають "носієм правди" [19].

Після закінчення Другої світової війни в Європі Яр Славутич навчався у Вільному Українському Університеті в Мюнхені. Пізніше він працював у редакціях журналів "Заглава" та "Арка", і був обраний секретарем управи Мистецького Українського Руху. Жив він у Львові з жовтня 1943 року і

дезертував наприкінці 1944 року, а в 1945-46 роках навчався в Українському вільному університеті [19].

Під час перебування в Німеччині, Яр Славутич знайшов український шрифт та видав свою першу збірку віршів "Співає колосок". У 1945 році він втік з палаючого Берліна, сховавши у скрині свої та чужі рукописи.

Як письменник, він опублікував понад 100 наукових книг і поетичних збірок, власних і чужих, і заснував видавництво "Славута" у 1960 році, де видав понад 100 видань українською, англійською, французькою, білоруською, польською, німецькою, угорською, італійською та російською мовами. Він також редагував та видавав збірники, такі як "Аврора" та "Західноканадські збірники" [23].

Його найбільший внесок в українську літературу – це більше 30 книг поезії, літературної критики, перекладів та спогадів, які були опубліковані за кордоном та перевидані в Україні. Він також був автором та головним редактором журналу "Слов'яни в Канаді" та засновником української друкарні "Славута" в Едмонтоні.

Яр Славутич є автором більше ніж 50 книг з різних тем і жанрів, а також видав шість підручників української мови для іноземних студентів. Він є членом декількох визначних наукових організацій, таких як Наукове товариство імені Шевченка, Українська академія вільних наук, Національна спілка письменників України, Українська академія наук, Українська могилянсько-мазепинська академія та Український літературний фонд імені Івана Франка в Чикаго, а також отримав престижні нагороди, такі як Золота Шевченківська медаль від Конгресу українців діаспори і звання поета-лауреата Канади [30].

У 1955-1960 роках викладав українську мову у Військовій мовній школі США [39].

У 1960-1983 роках - професор і завідувач кафедри славістики Альбертського університету [40].

Протягом 12 років об'їздив світ - п'ять континентів.

Починаючи з 1990 року, цей науковець неодноразово відвідував Україну. Він відвідав сотні міст і сіл.

З 1990 року діє Фундація Ярослава Славутича, яка допомагає українським діячам науки і культури з публікаціями. Ярослав Славутич пожертвував понад 26 000 канадських доларів на розвиток освіти і науки в Україні [53].

Цікавим аспектом творчості Яра Славутича є перекладання.

Перекладацька спадщина Яра Славутича представлена масою слов'янської поезії та англо-американської лірики.

Саме цей масив слов'янської та англо-американської поезії є одним із предметів цього огляду. Перспективним для вивчення поетичної спадщини цього митця, на нашу думку, залишається фаховий аналіз іншомовних версій його творчості: до слов'янських перекладів з Яра Славутича належить переклад Ю. Пустовойтова та Я. Пустовойтова для ознайомлення з українською поезією російськомовної єврейської громади. Пустовойтова та Я. Сусленського (1986), який також переклали І. Качуровський, І. Костецький та Л. Полтава; "Вибране" (1986) М. Сяднов здійснив білоруський переклад (Вибране, Едмонтон, 1989), а Т. Карабович тоді ж опублікував "Оазу" польською мовою [12].

З огляду на несприятливі умови розвитку перекладу в українській літературі від 30-х до 80-х років минулого століття.

З огляду на несприятливі умови розвитку перекладу в українській літературі від 30-х до 80-х років минулого століття, С. Захаркін вважає щасливим винятком перекладацьку діяльність Яра Славутича впродовж 40 років заслання. Дослідник зосередився на англійській поезії, зазначивши, що перекладач опублікував власні інтерпретації півтора десятка "ліричних перлин англійських письменників 16-20 століть", як відомих, так і невідомих в Україні.

До них належать сонети, окремі поезії та пісні, уривки з поем Е. БарретБравнінг, О. Вайлда, В. Вордсворта, С. Деніела, Дж. Донна, Т. С. Еліота,

Дж. Кітса, Дж. Мілтона, Е. Павнда, Д. Г. Россетті, В. Шекспіра, П. Б. Шеллі. Вперше оприлюднені в другому томі Творів (К., 1994), переклади містять такі шедеври світової поезії, як "Death, Be Not Proud" Дж. Донна, "One Day I wroute Her Name" Е. Спенсера, "Ozymandias" П. Б. Шеллі тощо [13].

С. Захаркін наголошує на серйозних труднощах перекладу поетичних творів Д. Кітса. Це пов'язано з тим, що він - "шліфувальник" і перфекціоніст, який "іноді досягає неабиякої інтенсивності думки, щільності і багатства поезії", але при цьому "примудряється залишатися у своїй творчості насамперед поетом, не впадаючи в публіцистичність або дидактизм" [38].

З огляду на складну архітектоніку образу, кітсівський принцип есенціальної краси покликаний дотримуватися максимально досяжних меж естетичного сприйняття дійсності і знаходити "вічне в минушому, прекрасне в звичному і повсякденному", перекладач повинен бути мислителем відповідного рівня, "мобілізуєчи різні стилістичні пласти рідної мови і він повинен мати здатність "дбайливо і відповідально поводитися з кожним образом і словом", адже Т. С. Еліот "цінував листи Дж. Кітса навіть вище, ніж його поетичну творчість, з точки зору глибини думки і оригінальності", а масове видання творів митців сьогодні передбачає вдвічі більший обсяг коментарів, ніж оригінальний текст.

Водночас для ерудованого українського реципієнта ім'я Д. Кітса нерозривно пов'язане з іменем Яра Славутича, оскільки останній є першопрохідцем (хронологічна паралель до здобутків материкових перекладачів і видавців, як переконливо доводить С. Захаркін) [47].

Захаркін переконливо обґрунтовує це визначення в плані ознайомлення читачів із творчою діяльністю британських поетів у царині перекладу (1953), науково-критичних студій (1953) та видання творів українською мовою (1958).

На думку С. Захаркіна, Яр Славутич у поезії - це дволикий Янус. Дослідник посилається на збірку поезій "Правдоносці" (1948), до якої увійшла поема "Різьбяр", що є поетичною програмою письменника. У цій збірці віршів відверто проявляються ознаки справжнього мистецтва: врівноваженість,

чіткість і підпорядкованість головній ідеї. Дослідниця підкреслює, що цей неокласик Яр Славчич є «антиподом Бориса Пастернака» [12].

Таким чином, для їхніх українських колег «все традиційне, або стереотипне - не догма, а потяг душі, свідчення певної спадковості та внутрішньої єдності вітчизняної та зарубіжної класики» Звідси тяжіння до сонетів і октав, шанування поезії «міцної рівноваги». Те, що в поезії Пастернака є випадковим і миттєвим, у Ярослава Славчича є попередньо вивіреном і обдуманим.

Перекладач Славутич насамперед прагне зберегти "дух" поезії Д. Кітса, яким він його знає, і тому його художній талант спрямований на збереження достовірності, включаючи "музичність", задану оригінальним твором, а також збереження ритму і синтаксису". Це конкретно ілюструється порівнянням трьох перекладених творів, у яких йдеться про море та молюсків, з оригіналом.

Дж. Кітс:

*Often 'tis in such gentle temper found,
That scarcely will the very smallest shell
Be moved for days from where it sometimes fell,
When last the winds of Heaven were unbound.*

Яр Славутич:

*Чи прийме настрій ніжний, мов блакить,
І, давши спокій кам'яному лону,
Ласкаво мушлю обливає сонну,
Що кинув шквал колись у грізну мить [47].*

Переклад Яра Славутича розставляє все на свої місця з точки зору збереження образності мови оригіналу та відтворення семантико-стилістичної структури тексту. Щодо "Котячої душі" дослідниця виокремлює характерні риси перекладачів-неокласиків. "зберігати, наскільки це можливо (виділено С. Захаркіним – Т. Я.), лише "краї" авторських метафор, фразеологізмів тощо, щоб не порушити підводну частину айсберга".

Це поняття включає в себе ретельне відтворення алітерації, цезури, паралелізму і повтору (рефрену), а також дбайливе ставлення до афористичності лірики Дж. Кітса, що ілюструється, наприклад, наступним приголомшливим прикладом: "Блаженство - це радість назавжди" тощо [49].

У перекладі Яра Славутича також внесено зміни до авторського тексту, щоб зберегти ту саму достовірність; у С. Захаркіна - один з останніх сонетів Дж. Кітса "Яскрава зоря! Якби я міг бути таким же твердим, як ти"; у В. Мисика підкреслена фраза у В. Мисика - підкреслена фраза, виражена точним дієприкметником. "М'яка маска". Натомість Яр Славутич повністю змінив образ. "Пухнаста снігова завіса огортає світ". Дослідники знайшли логічне пояснення цьому варіанту перекладу".

Так само, як "маска" нагадує про посмертну маску, "виття" - про саван" Цей переклад зберігає трагічну природу авторських образів і підтверджує, що "стереотипи метафоричного мислення вплинули на зроблений ним переклад".

На думку дослідників, шедевр покійного Дж. Кітса "До осені" можна вважати зразком перекладацького принципу Яра Славутича.

Яр Славутич зберіг атмосферу оригінального твору і не використав багато втілень, що робить переклад менш сучасним, і хоча є деякі відхилення від оригіналу, він "знаходить правильні слова, щоб описати природу осені".

*Добо дощів і плоду повноти!
Сяйного сонця покликай корону,
Змовляйся з ним, як лози одягти
Вагою грон на виступі фронтона,
Як стиглих яблук рум'янити тло,
Що налягають рясно на підпору,
Як багрянити лісову алею,
Горіхів зерно солодити впору,
Для бджіл надовше зберегти стебло
Жаркого квіття, щоб воно цвіло
І не збувалося снажного клею [50].*

Твори Яра Славутича активніше перекладалися латиницею.

Він брав активну участь у Твори поета німецькою мовою вперше з'явилися у Франкфурті та Лондоні 1949 року у двох виданнях "Української поетичної збірки" за редакцією В. Державина та у книжці Е. Котмайєра "Weinstock der Wiedergeburt" (1957), ймовірно, за порадою І. Костецького. Костецького, ймовірно, за порадою І. Костецького.

Професор Делявін сам переклав вірш німецькою мовою для франкфуртського видання, завдяки Ярлу Славтіку, і "справив велике враження на тодішнього молодого автора".

О. Парадиський вперше описав електронні видання німецькою мовою у статті "Славутич німецькою". За життя Яра Славутича в рукописах були переклади хорватською мовою віршів про Югославію. Франкомовних читачів з поетом познайомив Рене Кур дю Гар (він же автор дослідження "Mazepa de Viktor Hugo et le neoromantisme de Yar Slavutych"), але сам автор говорив, що це не всі образи і риси оригінального поетичного стилю не всі, але вони передають основний зміст і загальну атмосферу, тому вважаються близькими до адаптацій".

М. Мандрика ініціював рецепцію для франко- та англомовних читачів ("Славутич французькою та англійською") [50].

Сприйняття перекладів поезії Яра Славутича, що не дивно, не обмежується англомовними прикладами. Зокрема, П. Скунець засвідчує високий рівень угорського перекладу збірки С. Домокоса та Ю. Мішка "Правдоносці", яку вони здійснили в еміграції. Видана в Канаді, ця збірка поезій справила велике враження на угорську громаду Закарпаття.

Разом із журналістом В. Акерманом, який вільно володіє угорською мовою, він порівнює оригінал і переклад, розвіюючи побоювання, що іншими мовами важко або неможливо передати образ чистої української народної поезії. Однак, на його думку, в деяких випадках переклад навіть збагачує внутрішню енергетику, як у вірші "Веснянка".

Якщо у Ярослава Славутича "Біжить білий заєць по зелених полях, злу зиму проганяє", то в угорському перекладі не проганяє, а проганяє, "як співається в оригіналі" (сонет "Ніч") і т.д., головна ідея відтворена природним чином. Ще однією цікавою знахідкою, на мою думку, є те, що угорський перекладач змінив деякі традиційні українські символи. Наприклад, щодо любистку. Саме звучання цього слова має стільки значень, що, як зазначає П. Скунець, "може бути неможливо передати його однією іноземною мовою", тому в перекладі з'явився дикий виноград як ще один виразник поетичної місії любистку [59].

Отже, варто наголосити, що вивчення перекладацької спадщини Яра Славутича та переклад його поезії іншими мовами є актуальним і сьогодні як один із проявів залучення українських літературних процесів до світового культурного розвитку.

На життя багатьох митців еміграція вплинула через те, що на їхній творчості відобразилися політичні та соціальні потрясіння. Яр Славутич не виняток. Вимушена еміграція значно вплинула на розвиток його поетичного таланту, світоглядних пріоритетів, літературної позиції.

Яр Славутич був свідком і учасником багатьох історичних подій, які призвели до його еміграції. Коли Україна боролася за незалежність, зазнавала утисків з боку радянської влади, пережила Голодомор, його дитинство та юність припали на епоху бурхливих змін. Поет глибоко відчував несправедливість унаслідок трагічних подій.

Вимушений переїзд Яра Славутича був психологічним випробуванням. Він зміг зберегти свою «українську» ідентичність попри перебування в іншомовному та іншокультурному середовищі. Віддаленість від Батьківщини лише посилювала його патріотизм, що знайшло відображення в його поетичних творах.

Вплив еміграції на творчість Славутича полягав у посиленні його національної самосвідомості. Сонет був жанром, у якому можна було виразити глибокі почуття й роздуми про долю України, став зброєю в боротьбі за

національне самоствердження. Протягом усього життя на еміграції Славутич мав глибоку тугу за рідною землею. Відчуття втрати пронизує більшість його поетичних збірок. Він змальовує красу рідної природи, яку йому довелося покинути, але водночас підкреслює драматизм рідного краю в поетичному циклі «Херсонські сонети».

Ця туга внаслідок еміграції трансформувалася у творчий стимул для подальшого осмислення національної долі. Яр Славутич підтримував зв'язок з Батьківщиною, але також своєю творчістю боровся за її культурну та політичну незалежність. Його поезія стала голосом українського народу, який в умовах еміграції продовжував відстоювати свої права на незалежність і національне самоусвідомлення. Еміграційний контекст відродив у ньому почуття відповідальності перед нацією, перетворив його поетичну діяльність на своєрідний культурний фронт, де слово було зброєю проти окупації та політичного гніту.[24]

Нові можливості для культурного і творчого розвитку відкрилися з переїздом Яра Славутича до країн Заходу. Його творчість збагатила контакт із західною літературною традицією. Важливим джерелом натхнення для Славутича була західна поетика. Західні літературні зразки розглядалися як засіб подальшого розвитку української поезії.

Західний досвід привніс у його поезію нові теми і форми. Вплив західної літератури відбивається в його сонетах, які характеризуються глибоким філософським змістом, складними міжтекстовими зв'язками та символізмом. Він зумів поєднати нові для української поезії елементи з традиційною українською поетичною формою, щоб зберегти автентичність своєї творчості.

Сонет часто використовувався Яром Славутичем, щоб висловити свої думки про світову культуру, історію та людське буття. Його творчість була універсальною, бо виходила за межі українського контексту.

Мотив еміграції, як суттєвий аспект життя поета, став одним з ключових тем у його творчості. У своїх сонетах він досліджує питання вигнання, втрати та пошуків нового дому. Ці теми набувають універсального значення,

відображаючи загальнолюдське питання відчуженості та втраченого зв'язку з рідною культурою і землею.

У багатьох сонетах Яра Славутича можна простежити еволюцію його ставлення до еміграції. Початково він висловлює біль і тугу за Батьківщиною, але згодом шукає нові смисли та можливості в іноземному середовищі. І все ж, навіть у цьому періоді його творчості зберігається глибоке бажання повернутися на рідну землю, нехай і символічно. Однією з характерних рис його поезії є розуміння еміграції не лише як фізичного переміщення, але й як духовної подорожі. Він часто порушує тему внутрішньої боротьби між бажанням інтегруватися в нове середовище та необхідністю зберегти свою національну ідентичність. Це питання є центральним у багатьох його творах, оскільки для нього еміграція була не лише випробуванням, а й можливістю переосмислити своє місце як митця. [26]

Еміграція також відкрила для Славутича унікальну можливість співпрацювати з українським діаспорним літературним середовищем, що стало важливим осередком української культури за межами Батьківщини. Яр Славутич активно долучився до діяльності української діаспори і став однією з ключових фігур у літературному просторі Канади. Його редакторська робота та участь у видавничій діяльності стали важливими інструментами для збереження та популяризації української культури серед емігрантів.

Українська діаспора виконувала роль своєрідного культурного резервату, де зберігалися національні традиції, мова та культурна спадщина. У цьому контексті творчість Яра Славутича мала подвійне значення. З одного боку, вона укріплювала зв'язок між українською еміграцією та Батьківщиною, а з іншого — інтегрувала українську літературу в західний культурний простір. Еміграційне літературне середовище стало для Славутича не лише джерелом підтримки, але й платформою для творчих експериментів. Спілкування з іншими українськими поетами-емігрантами, а також із митцями різних національностей, сприяло взаємозбагаченню літературних традицій і новаторським пошукам. Він активно брав участь у літературних заходах і

публікував свої твори в еміграційних виданнях, формуючи таким чином нову хвилю української діаспорної літератури. [14]

Висновки до розділу I.

У першому розділі було детально розглянуто життєвий шлях Яра Славутича, його біографію, педагогічну, літературну та перекладацьку діяльність, а також вплив еміграції на формування його особистості та творчості. Яр Славутич постає перед читачем як яскравий представник української літератури XX століття, який, незважаючи на складні обставини життя, зумів залишити глибокий слід в історії української культури.

По-перше, Славутич демонструє велику відданість своїй справі. Як доктор філософії та літературний критик, він активно досліджував різноманітні аспекти літератури та мистецтва. Його підхід до літературознавства відрізняється простотою та доступністю, що робить його праці актуальними для широкої аудиторії. Він завжди прагнув уникати надмірної термінологічної складності, прагнучи донести свої думки до читача максимально зрозуміло і чітко.

По-друге, діяльність Яра Славутича як викладача та культуролога відіграла важливу роль у збереженні української ідентичності за межами батьківщини. Його лекції та семінари допомогли багатьом українцям у діаспорі зберегти зв'язок з рідною культурою та мовою. Він був не лише освітянином, але й натхненником для багатьох молодих українських митців і дослідників, які знаходили в його роботах приклад для наслідування.

Крім того, слід відзначити, що Славутич не лише писав про літературу, але й активно займався перекладацькою діяльністю, що дозволило йому знайомити українську аудиторію з зарубіжними авторами, тим самим розширюючи горизонти сприйняття літератури. Його переклади стали важливим елементом у формуванні української літератури, адже вони сприяли взаємодії української культури з іншими літературами світу.

Також важливим аспектом є те, що Яр Славутич постійно підкреслював значення історії та культури в своїй творчості. Він глибоко цікавився минулим України, що виявляється у його поетичних творах та літературознавчих

працях. Це прагнення осмислити історію рідного народу стало основою його світогляду, який характеризується глибоким патріотизмом і любов'ю до Батьківщини.

У своїй творчості Славутич звертається до різних жанрів, проте його поетичні твори завжди просякнуті духом національної гідності та стремлінням до збереження культурної спадщини. Завдяки цьому, його поезія не лише відображає особисті переживання, але й стає свідченням глибинного зв'язку автора з рідною землею та її історією.

Важливою рисою його творчості є також пошук нових форм і виражальних засобів, що дозволяє йому залишатися актуальним і в сучасному літературному контексті. Славутич вміло поєднує традиції української поезії з новими течіями, що підкреслює його значення як новатора в українській літературі.

Таким чином, життя і творчість Яра Славутича є яскравим прикладом того, як літературна діяльність може стати потужним інструментом збереження національної ідентичності в умовах еміграції. Його спроби зрозуміти і відобразити переживання українського народу, його історію та культуру свідчать про глибоке розуміння і повагу до свого коріння. Це робить його постать не лише важливою для української діаспори, але й значущою для всіх, хто цікавиться українською літературою та культурою в цілому.

Загалом, вивчення життєвого шляху Яра Славутича допомагає краще усвідомити складні процеси, що відбувалися в українській культурі та літературі XX століття, а також підкреслює важливість збереження національної ідентичності за умов глобалізації та еміграції.

РОЗДІЛ II.

СОНЕТИСТИКА ЯРА СЛАВУТИЧА

Сонет — віршована форма, що складається з 14 рядків, часто суворих рим і рим. Він виник в Італії в 13 столітті і популярний в країнах Західної Європи. У цій статті ми розглянемо загальну характеристику сонета та його особливості.

Однією з головних ознак сонета є його структура. Сонет складається з 14 рядків і може бути розділений на октави та секстанти. Октава — це перші вісім рядків, а секстант — останні шість рядків. Октави можуть мати суворі ритми та ритми, але секстанти можуть мати більше свободи в цьому відношенні.

Іншою характеристикою сонета є те, що він зазвичай має очевидну тему, пов'язану з коханням, смертю, релігією чи мистецтвом. Сонети часто використовуються для вираження почуттів автора до предмета його захоплення, яким може бути реальна людина або абстрактна ідея.

Одним із найвідоміших авторів сонетів був англійський поет Вільям Шекспір, який написав понад 150 сонетів. Він використовував різноманітні теми у своїх сонетах, включаючи любов, смерть, час і мистецтво.

Ще одна особливість сонетів — римування. Сонети використовують різні типи рим, такі як абаб, абба, абба, аа тощо. Ця рима додає сонету гармонійності та мелодійності.

Також сонет має свій специфічний розмір. В італійських сонетах кожен рядок зазвичай складається з 11 складів, тоді як в англійських сонетах кожен рядок зазвичай має 10 складів. Цей показник сприяє створенню ритмічної гри в сонеті, надає йому відчуття емоційності.

Сонети також можуть використовувати різні стилістичні символи, такі як метафора, порівняння, гіпербола тощо. Вони сприяють більш яскравому і образному відображенню почуттів автора.

Відомі сонети включають Сонет № 18 Вільяма Шекспіра, Сонет № 43 Елізабет Барретт Браунінг, Сонет № 292 Франсіско де Кеведо та ін.

Підсумовуючи, можна сказати, що сонет – це віршована форма з певною структурою, метром і римою. Він використовується для вираження почуттів і емоцій, пов'язаних з коханням, смертю, релігією та мистецтвом. Сонет, важливий елемент літератури та поезії, має давню та багату історію.

Сонет — різновид віршування, що має певну структуру, римування, метрику. Сонети можна класифікувати за різними характеристиками, такими як країна походження, структура, тематика тощо.

За країною походження сонети поділяють на:

- італійські;
- англійські;
- французькі.

Італійський сонет складається з 14 рядків і має складну будову: перші 8 рядків утворюють квартет (abab abab), а наступні 6 рядків — секстант (abba abba). Італійські сонети часто використовуються для вираження почуття кохання.

Англійський сонет також складається з 14 рядків, але з іншою структурою. Він складається з 3 квартетів і заключного куплету (квартет абаб, квартет абаб, квартет абаб, куплет аа). Англійські сонети використовуються для вираження почуттів і емоцій.

Французький сонет складається з 14 рядків і має структуру, подібну до італійського сонета, з деякими відмінностями. Французький сонет має квартет (abab) і два трої (схожі на секстант, але останні два рядки повторюють перші два). Цей тип сонета використовується для вираження емоцій і думок автора.

За тематикою сонети можна поділити на:

- любовні;
- релігійні;
- політичні.

Любовні сонети — сонети, що виражають почуття кохання, найчастіше представляють автора. Такі сонети часто мають емоційний зміст, виражаючи такі почуття, як кохання, туга, розставання.

Релігійні сонети – це сонети, в яких автор висловлює думки на релігійну тематику, віру, спокуту тощо. Цей тип сонетів може містити релігійні символи або образи.

Політичні сонети – сонети, в яких автор висловлює думки про політичні події, ідеології або політиків. Цей тип сонета може бути присвячений конкретній історичній події або відображати загальну політичну ситуацію.

Крім того, існує ще кілька типів класифікацій сонетів, заснованих на структурі. Наприклад, сонети можна розділити за типом рими (парна, непарна, змішана рима), за кількістю ритмічних стоп (п'ятистопний сонет, чотиристопний сонет) тощо.

Однак, залежно від особливостей метрики та будови, сонети можна класифікувати на декілька типів.

1. Петрарківський сонет

Петрарківський сонет складається з 14 рядків, які розділені на дві частини: окту та секстет. Октет містить 8 рядків, а секстет - 6 рядків. Метрика петрарківського сонету може бути різною, але найчастіше використовується римування ABBA ABBA CDCDCD.

2. Шекспірівський сонет

Шекспірівський сонет також складається з 14 рядків, але відрізняється від петрарківського тим, що він складається з трикрапкового окту та рифмованого секстету. Метрика шекспірівського сонету зазвичай є п'ятистопним ямбом, а римування може бути різним, але часто використовуються варіації на тему ABAB CDCD EFEF GG.

3. Спенсерівський сонет

Спенсерівський сонет є модифікацією петрарківського сонету. Він складається з 14 рядків, але розмір окту та секстету може бути різним. Метрика

спенсерівського сонету часто є варіацією на п'ятистопний ямб, а римування може бути різним.

4. Мілтонівський сонет

Мілтонівський сонет є модифікацією шекспірівського сонету. Він також складається з 14 рядків, але відрізняється тим, що в октеті можуть бути відступи від трикрапкової структури, а римування може бути різним.

5. Гопкінсівський сонет

Гопкінсівський сонет - це модифікація петрарківського сонету, створена англійським поетом та дослідником метрики Герардом Гопкінсом. Він складається з 14 рядків, розмір окту та секстету може бути різним, але важливою особливістю є використання метрики, яка називається "гопкінсівським ямбом", що полягає в унікальному ритмі змінювання слабких та сильних складів.

6. Американський сонет

Американський сонет - це модифікація шекспірівського сонету, яку створили американські поети у XX столітті. Він також складається з 14 рядків, але розмір окту та секстету може бути різним, а метрика зазвичай є п'ятистопним ямбом. Відрізняється від шекспірівського сонету тим, що секстет може бути розбитий на дві частини.

Отже, сонет - це форма поезії, але з особливостями метрики та будови, які можуть бути різними. Залежно від особливостей метрики, сонети можна класифікувати на різні типи. Кожен тип сонета має свої особливості, які дозволяють поетові виразно та ефективно використовувати цю поетичну форму у своїй творчості.

Сонет, як літературний жанр, має багатогранну історію, яка тісно переплітається з розвитком української літератури. Його корені сягають італійської поезії XIII століття, де сонет виник як форма вираження почуттів та думок.

В українській літературі вперше сонети були зафіксовані у XVIII столітті. Григорій Сковорода активно експериментував з цією формою, але не зміг досягти великих успіхів у даному жанрі.

У XIX столітті сонет стає популярним серед українських поетів, таких як Тарас Шевченко, Іван Франко та Леся Українка. Тарас Шевченко використовував сонет для вираження глибоких особистих почуттів та патріотичних ідей. Його твір «Сон» та інші поезії, написані у формі сонету, демонструють майстерність у віршуванні та емоційне навантаження, характерне для його творчості.

Іван Франко став одним із перших українських поетів, які систематично використовували сонет як літературну форму. Його збірка «Із дна» містить ряд сонетів, які відображають теми кохання, національної ідентичності та соціальної справедливості. Іван Франко застосовував сонети для критики соціальних негараздів та порушення актуальних питань свого часу.

Леся Українка також зверталася до сонету, щоб передати глибокі філософські думки та емоційні переживання. Її сонети, які наповнені символізмом та метафорами, досліджують тему жіночої долі, національної ідентичності та творчої діяльності. [1]

У XX столітті жанр сонету продовжує розвиватися та відображати зміни в суспільстві та культурі. Поети модернізму, зокрема Павло Тичина та Володимир Сосюра, використовували сонет для дослідження нових тем та форм вираження. Павло Тичина вважав сонет важливим інструментом для передачі своєї емоційності та естетичного сприйняття світу.

Сьогодні сонет залишається актуальним жанром в українській літературі. Сучасні поети, такі як Сергій Жадан та Ірина Жиленко, продовжують використовувати сонет та поєднують традиційні елементи з сучасними тематичними та стилістичними підходами. У їхніх творах сонет став своєрідним засобом для вираження інтимних почуттів, соціальних проблем та філософських роздумів.

Дослідження сучасних українських сонетів показує, що поети експериментують з формою, порушують традиційні норми та адаптують жанр до сучасних реалій. Нові автори можуть варіювати ритм, римування та структуру, що робить сонет динамічним та різноманітним жанром. [57]

Отже, історичний розвиток жанру сонету в українській літературі відображає складний шлях еволюції, який пройшов цей жанр від своїх італійських коренів до сучасного використання. Сонет зазнав значних змін у тематичному та стилістичному аспектах, відображаючи соціально-історичні контексти свого часу.

Цей жанр слугує засобом вираження особистих почуттів, соціальних проблем та національної ідентичності, що робить його важливим елементом української літератури. У результаті, сонет залишається живим і актуальним, продовжуючи надихати нові покоління поетів та читачів.

Сонети першої збірки «Співає колос» та другої збірки «Гомін віків» Яра Славутича характеризуються чіткою строфічною формою. Найбільше цей жанр зустрічається у циклах «Херсонські сонети» та «Перше кохання» зі збірки «Співає колос», а також цикли «Запорожці» та «Карби» зі збірки «Гомін віків». М. Пентилюк вважає, що «звукowa, семантична й синтаксична організація поетичного тексту перебуває в нерозривному зв'язку з образною системою та ідейно-смісловим змістом творчості письменника» [37, с. 123].

У всіх циклах сонети Яра Славутича належать до класичних, які складаються з двох катренів (чотиривіршів) та двох терцетів (тривіршів). Композиція кожного циклу продумана до деталей. До прикладу, «Херсонські сонети» розпочинаються своєрідним віршем-заспівом «Степи Херсонщини», а закінчуються віршем-прощанням зі степами «Станція Долинська».

Цикл «Перше кохання» взагалі явище унікальне. Кожен вірш доповнює картину коханої жінки майстра поетичного слова. Починаючи від «Її очі» та закінчуючи «Її відхід», автор знайомить читача з нею і в кінці прощається назавжди.

Цикл «Запорожці» зі збірки «Гомін віків» розповідає нам про звитяжну боротьбу українських козаків. Він розпочинається символічно сонетом «Побратими» і впродовж всього циклу підносить читачам історії кожного богатиря. Яра Славутич закінчує збірку сонетом «Finale», яке насправді є тільки початком боротьби за свою державу.

У сонетах Яра Славутича можна простежити кільцеву систему римування: abba-abba-cdd-ede. Це характерно для поезій «Лелеки», «Навесні», «Шляхи», «Став», «Кавуни», «Вечір», «Удосвіта», «Мариво», «Посуха», «Гарманування», «Станція Долинська» з циклу «Херсонські сонети»; «Її очі», «Її вуста», «Її коса», «Її прихід» з циклу «Перше кохання»; «Паливода», «Зварила зілля...», «Коні», «Дніпро», «Татарське зілля», «Самійло Кішка в турецькій неволі», «Богдан Хмельницький», «Напередодні» з циклу «Запорожці» та «Зілійник», «Сковорода в дорозі», «Сонет (із М. Багдановіча)», «Пам'яті дружині», «Полонені» із циклу «Карби».

Отже, можна зробити висновок, що більшість сонетів (11 з 13 у циклі «Херсонські сонети», 4 з 8 у циклі «Перше кохання», 8 з 15 у циклі «Запорожці» та 5 з 12 у циклі «Карби») написані згідно з класичною системою римування.

Проте часто зустрічаються й інші форми римування. У сонетах «Липнева ніч» (цикл «Херсонські сонети»), «Її відсутність», «Пророцтво» (цикл «Перше кохання»), «Вернигора», «Шинок», «Ніч», «Присяга» (цикл «Запорожці») та «Савур-Могила», «Прапредки», «Кам'яна баба» та «Finale» (цикл «Карби») два чотиривірші мають кільцеве – abba-abba, а в тривіршах – cdd-dee римування. Такі сонети називаються італійськими.

Яр Славутич вдається до написання сонетів за оригінальною системою римування. До прикладу, римування abba-baba-cdd-dee у сонеті «Степи Херсонщини» (цикл «Херсонські сонети»), abba-abba-cdd-ddc у сонетах «Її сміх» (цикл «Перше кохання»), «Тарпани», «Аральська ніч», «1943» (цикл «Карби»), abba-abba-cdd-eed у сонетах «Побратими», «Прудивус», «Великий луг» (цикл «Запорожці») є суто авторськими.

На думку І. Качуровського, найголовнішим етапом римування є «римові ряди: скільки тих рядів, довгі вони чи короткі» [17, с.93]. У сонетах Яра Славутича виділяють такі римові ряди. Наприклад, у сонетах: «Липнева ніч» (цикл «Херсонські сонети»): тише – колише – дише – пише, роса – оса – проса – небеса, напростець – багрець; «Її прихід» (цикл «Перше кохання»): громадді – леваді – зраді – принаді, нанівець – терпець – багрець – чебрець, кіс – ніс; «Присяга» (цикл «Запорожці»): широти – збороти – звіроти – скорботи, козаків – віків – берегів – вишників, голова – трава; «Аральська ніч» (цикл «Карби»): піч – віч-на-віч – річ – пліч, пустелі – шинелі – оселі – постелі, почула – дулах – саксаула тощо.

Під час написання сонетів Яр Славутич використовував багато коротких римових рядів, які складаються з двох, трьох або чотирьох слів. Це дозволило поетові продемонструвати свою оригінальність при створенні рими.

Майстер поетичного слова у своїх сонетах використовує переважно точні рими. У таких римах всі звуки співзвучні: «І на світанку вмитися **росою**, (...) І так упитись царини **красою**» [с. 26]; «І відкидав на стан, як темну **тучу**. / Зривав я квіти, вибрівши на **кручу**» [с. 26]; «Мандрівні хмари, схоплені в **багрець**, / Ясили сум. Та я топтав **чебрець**» [с. 26]; «Упав козак... Та спорожняє **лука** (...) Полонить бусурмана смертна **мука**» [с. 73]; «Бучним ляхам, верстаючи **долину**, / Нераз шаблюку заганяв у **спину**» [с. 74]; «На ньому шкіра – не проходять **кулі**. / Коли, підпивши, він іде на **гулі**» [с. 75]; «І мовчить батько: Перевірте **зброю**. / На бій рушаєм ранньою **порою**» [с. 87]; «Ременуватим монолітом **дуба** (...) Ідучи твердо і б'ючися **руба**» [с. 123]; «На крем'янистій і виткій **дорозі**, (...) Ми йдем вперед і юній **перемозі**» [с. 123].

Висновки до розділу II.

У даному розділі було детально розглянуто сонет як віршовану форму, описано його структуру, характерні особливості та теми. Сонет, який виник в Італії в 13 столітті, став важливою складовою світової поезії завдяки своїй здатності вражати глибиною почуттів та емоцій. Структура сонету, що складається з 14 рядків, розділених на два катрени і два терцети, є основою для вираження складних думок та переживань автора.

Важливим аспектом розгляду є специфічне римування та метрична організація сонету, які надають йому особливу музичність і ритмічність. Відзначено, що сонет може використовувати різні стилістичні прийоми, зокрема метафори, алітерації, символіку, що підкреслює ідейно-смысловий зміст твору.

Окрім того, у розділі було представлено класифікацію сонетів за країною походження, структурою та тематикою. Італійські, англійські та французькі сонети відрізняються між собою в будові та стилі, що відкриває нові можливості для вираження почуттів та думок авторів. Кожен тип сонету, зокрема італійський, англійський і французький, володіє своїми специфічними рисами, які відображають культурні традиції відповідних країн.

Сонети Яра Славутича, зокрема, демонструють високий рівень майстерності в опануванні класичної форми. Їх чітка композиція та кільцева система римування (abba-abba-cdd-ede) створюють гармонійний зв'язок між формою та змістом. Тематика сонетів охоплює глибокі філософські питання, емоційні переживання та суспільні аспекти, що підкреслює різноманітність творчості поета. Образна система, звукова та семантична організація тексту, а також синтаксичні структури перебувають у тісному зв'язку з ідейно-смысловим наповненням його творів.

Відзначено, що знання різних типів сонетів є важливим для аналізу та розуміння поетичних творів, які використовують цю форму. Вивчення сонету як жанру не тільки збагачує літературну теорію, а й сприяє глибшому

розумінню культурних та історичних контекстів, у яких розвивалася українська поезія.

Таким чином, сонет займає важливе місце в українській літературі та продовжує впливати на сучасних авторів. Його гнучкість та здатність до адаптації роблять його невичерпним джерелом для творчих експериментів, підтверджуючи його статус однієї з найпопулярніших віршованих форм у світовій поезії. Сонети Яра Славутича, в свою чергу, не тільки *enrich* українську поезію, а й слугують прикладом того, як традиційні форми можуть бути використані для вираження сучасних тем та переживань, продовжуючи спадщину літературного розвитку в Україні.

РОЗДІЛ III.

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ

ЯРА СЛАВУТИЧА

Яр Славутич розпочинає свій творчий шлях у 1945 році із виходом першої збірки «Співає колос». Збірка складається із 52 віршів, згрупованих у чотири цикли: «Співає колос», «Херсонські сонети», «Перше кохання» та «Жага». Ці поезії створені за часів життя в Україні та перші роки еміграції. Автор дивує читачів, адже не пише про війну, репресії, голод та смерть, як інші письменники, а привертає увагу до своєї творчості оптимістичними, патріотичними та інтимними віршами.

Ранні твори поета мали неабиякий успіх. Оптимістичні настрої поезії стали візитівкою творчості Яра Славутича. Автор шукає позитивні моменти у важкій праці на полях. Він прагне закликати народ вірити у світле та щасливе майбутнє.

Люди, які стомилися від постійних битв, крові та ворожнечі, хотіли почути щось життєствердне, те, що буде надихати іти далі та рухатись вперед, незважаючи на всі проблеми та негаразди. Саме таким порятунком для душі читачів став перший цикл «Співає колос».

Тема віршів першого циклу – оптимістичне зображення радості життя та гарного настрою на тлі важкої праці в скрутний час. Ідея написаних віршів – заклик шукати тільки позитивне і вірити в краще майбутнє та в своє особисте щастя.

Головна думка поезій циклу «Співає колос» криється в самих рядках. До прикладу, «Здобути щастя мушу, / Що б не було, всьому навперекір» (вірш «Жар-птиця») [51].

Якщо поринути у зміст першого циклу «Співає колос», можна почути, які важливі думки і почуття вклав поет у спів колоса. У тій пісні зливалось те, що співала йому рідна земля. Промовистим у цьому плані є вірш «Жар-птиця». Уже в першому ж його рядку знаходимо «золотий ключ» до того, що стало

джерелом його творчості. У другій строфі вірша автор пише про мамині «співні казки», які вона складала до ладу. У тих казках мовиться про «щастя скрині», до яких прилітає жар-птиця і відмикає їх «золотим ключем».

Важливу роль у творах представника української літератури займає образ матері. Вона є оберегом не тільки своєї дитини, а й усього народу. Саме мамині казки будили бурхливу фантазію хлопчика, розширювали уяву про світ, народжували мрію здобути щастя «що б не було, всьому навперекір».

Може, бажання те і повело його в далекі краї – Німеччину, Америку, Канаду. Під час війни автор змушений був залишити Україну, щоб чорне крило розкуркулень і репресій не зачепило його.

Серед віршів, що увійшли до циклу «Співає колос», є такі, що прославляють нелегку хліборобську працю, що приносить людям радість і достаток. У поезії «Колос колосу співає...» автор дає відповідь на питання «чи в глибіню іде коріння?». Ця відповідь звучить так:

*І в глибіню іде коріння,
І воскується насіння...*

В останній строфі автор устами колосся стверджує, що на пухкій, родючій ниві вони ростуть «снажні, щасливі». Поряд із цим складають шану людині, яка вирощує «стрункі зелені стебла»:

*Слава добрій час-годині!
Поклонімося ж людині!*

Уславлення хліборобної праці, яка приносить людям матеріальні блага, зображення радості життя, оспівування природи – така тема поезії «На сінокосі». Поет пише про те, що сіна покошені і «важесні гарби» повзуть до стодоли. У канву розповіді про те, як діди вершать вози, вплітається опис переживань ліричного героя від «гроз кресання», які спонукали селян швидше закінчувати роботу. Для хлопчика ж вони, як зазначає автор:

*Нема лютішого мені,
Як переймати гроз кресання.*

У циклі «Співає колос» Яр Славутич пише катренами (чотиривіршами), переважно з перехресним римуванням (abab-abab-abab) та віршований розмір – 5- чи 6-стопний ямб із пірихієм та усіченням.

Свою безмежну любов до степової України Яр Славутич описав у другому циклі «Херсонські сонети». Саме цей цикл збірки репрезентує Яра Славутича як майстра-сонетаря, який досконало володів цією формою. Його вірші сповнені ніжності та любові до його «малої батьківщини», адже це край дитинства поета, його мрій та сподівань. Будучи далеко від рідної землі, він багато тужив за нею і писав про свої спогади та почуття у віршованій формі. Це надавало йому сили боротися і жити далі. В одному із сонетів звучить присяга:

*Степи Херсонщини, степи родимі,
Соломоверхі клуні на току,
Розлогі верби в ранішньому димі, -
Вас не забуду на своїм віку! [51, с. 25]*

Провідною настановою цих віршів було оспівування краси природи степів Херсонщини та мирної праці у злагоді з природою. Сюди входять сонети: «Лелеки», «Навесні», «Степ», «Кавуни», «Липнева ніч», «Удосвіта».

Достатньо взяти до прикладу сонет «Лелеки». Тема цієї поезії – оспівування своєрідної краси природи та вірності лелек.

Пролетівши над пірамідами африканського світу, лелека повертається на Україну, до давньої клуні, на якій вже стільки літ «гніздо чорніє кострубатим тілом». На його клекіт прилітає вірна його подруга, яку він радісно зустрічає, «ставши на варту на тонкій нозі». Твір вражає читача силою почуттів птахів, читається легко, невимушено, ніби пісня.

Тематично вірші, що увійшли до цього циклу, надзвичайно цільні, бо всі вони оспівують красу рідного краю, любові та милої поетові Херсонщини.

Коли вслухатися у зміст поезії «Липнева ніч», то постане картина, де «коник вусами стебло колише», де, «стомлена оса окрай дупла» і «метеор

таємні знаки пише». Поет прагне упитися красою рідного краю, на світанку вмитися росою. Закінчується сонет вигуком-закликом «щоб вік Херсонщина в душі цвіла».

У віршах циклу «Херсонські сонети» відчувається, що семантика поетичного тексту перебуває в нерозривному зв'язку з образною системою. Промовистою у цьому плані є поезія «Кавуни». Численні епітети: «запашні клени», «глибока синява», «білі валуни», «курінь високий», «налитий сонцем, рябокорий плід» та інші створюють колорит поля, де ростуть кавуни, і ніби відчувається, як у руках багріє скибка цього цілющого плоду. Ідея вірша зрозуміла – це возвеличення краси природи, показ прагнення жити в гармонії з нею.

У поезіях даного циклу Яра Славутич майстерно, наче художник пензлем, змальовує свою землю найяскравішими фарбами. Поет, захоплений картинами Батьківщини, бажає:

*...так упитись царини красою
Біля хлюпкого в балці джерела,
Щоби в душі Херсонщина жила. («Липнева ніч»)*

Інтимна лірика – це поезія, пов'язана із переживаннями автора, його емоціями та почуттями. Дана лірика поділяється на любовну, еротичну, родинну та лірику дружби. У творчості Яра Славутича найчастіше спостерігається любовна та еротична лірика.

Інтимна лірика у творчому доробку Яра Славутича – виняткове явище. Всі вірші з циклу «Перше кохання» – сонети, написані 6-стопним ямбом з пірихієм.

Складається враження, що поет прагнув замаскувати свої почуття та вплив згубної сили кохання на нього за допомогою конкретної форми віршів, неначе за шаблоном.

Проте із назв поезій можна утворити портрет жінки, яка заповонила серце співця («Її очі», «Її вуста», «Її коса», «Її сміх», «Її стан», «Її відсутність», «Її прихід»). У своїх сонетах Яра Славутич оспівує красу коханої жінки та

майстерно передає почуття і переживання ліричного героя, використовуючи оригінальні порівняння, метафори, епітети та перифрази.

Уже перші рядки першого сонета циклу «Її очі» відбивають спалах і блиск, гармонію і контрасти. Назва «очі» не зустрічається в самому сонеті, вони описуються на чуттєвому рівні сприйняття закоханого ліричного героя. Очі дівчини – «неначе блискавка з ударом грому», «немов незгасний Прометеїв дар». Коли юнак бачить це «видиво святе», віддається «блискові палкому», бо цей блиск, як пише автор, болісно б'є в його серце. Уся система образів, порівнянь, метафор зближує постать коханої із природною стихією.

У віршах циклу «Перше кохання» глибина почуттів ліричного героя передається через картини природи. До прикладу, у сонеті «Її коса» зображено, як на фоні природи, «де материнки з вітром бороття», юнак брів, щоб «знайти шипшину, повну і пахучу», і вплести свій скромний дар у косу дівчини. Почуття ліричного героя до неї вміщені у словах:

*Клянусь життям, як зрадиш ти мене,
Я обів'юсь і задушусь косою.*

Поезія ця багата на епітети: «сонце чарівне», коса «товста й в'язуча», «буйною весною»; порівняння: «мов дитя», «як темну тучу»; перифрази: очі – «як накип чар», «видиво святе».

Назви віршів свідчать, що в кожному з них автор змальовує ту чи іншу рису коханої. Та найбільше хвилює автора внутрішній світ закоханих. Так, приміром, у сонеті «Її прихід» емоційний стан ліричного героя передається через картину стурбованості його питанням «Невже радіти зраді?» коханої. Та ні!

*... Як ластівка прудка,
Дугою спурхнула з-понад горбка,
І – наче хміль – руками обвилася.*

Юнак підняв її на руки і ніс, як сонце... Важливим змістом наповнене порівняння коханої із сонцем. Показ кохання як складного і незбагненого почуття – такий лейтмотив сонета. Цей твір, як і всі інші цього циклу,

наповнений яскравими барвами. Тут неодноразово вживаються різні тропи, знаки оклику й запитання, які увиразнюють глибину і щирість такого прекрасного почуття – кохання.

У цілому цикл сонетів «Перше кохання» гідно посідає чільне місце в українській любовній поезії.

Друга збірка Яра Славутича має назву «Гомін віків». До неї вміщені поезії, написані протягом 1940-1945 років, напередодні і під час Другої світової війни. І це неспроста, адже саме в цей час потрібні були переконливі зразки героїзму, незнищенності рідного народу.

Яр Славутич не просто заглиблюється у картини минулого, а звертається до новітніх захисників рідної землі із закликом бути гідними продовжувачами справи героїв, як віддали своє життя заради того, щоб:

*... від Карпат аж по Савур-могилу,
Немов калина, воля процвіла. [с. 85]*

Композиція збірки надзвичайно продумана, у віршах послідовно відтворено найвиразніші моменти історії України.

Збірка складається з таких циклів: «Старовічні марива», «Дажбожі внуки», «Київська слава», «Золота орда», «Запорожці». Дещо контрастним у порівнянні з іншими є цикл «Карби». Основою збірки стали численні легенди, перекази, окремі літературні пам'ятки.

Відкриває збірку цикл «Старовічні марива». «Старовічні» – значить про події найдавнішої історії, а «марива» – бо свідчень про ці події майже не збереглося.

Однак у творах Яра Славутича ті події стають для нас значно ближчими, а міфи сприймаються не як вигадки, а як реальність. Цю думку можна простежити у поезії «Кончина кімерійців». Вірш сповнений життєствердним пафосом, демонструє вірність кімерійців, готовність загинути за Яр – Бористен. Ця клятва звучить у таких рядках:

*– Не підем
Злиднем бродити в південній імлі,*

*Щоб поклонялись чужим пірамідам;
Смерть тобі вдієм на рідній землі! [с. 9]*

У творах другого циклу «Дажбожі внуки» відчутна єдність людини і природи, які живуть в повній гармонії.

Наступний цикл «Київська слава» вміщує поезії, у яких подається картина мужності і самовідданої боротьби наших предків за незалежність рідної землі.

Відкриває цикл поезія «Олег у Цар-граді», у якій Олег – мужній воїн, хоробрий князь, перед яким тремтіла Візантія. Він вірить, що «навіки прославиться Київська Русь, могутня, широка держава». Мабуть, саме за це прозвали Олега віщим.

Вірш «Переїнята слава» побудований на літописному матеріалі. Тут розповідається про події, коли князь Володимир воював проти печенігів. Мужньо боролися русичі з ненависним ворогом та так, що:

*... побігли печеніги
У степи, немов у нетрі,
Славні русичі за ними
Гнали й списами кололи.[с. 49]*

Князь Володимир заклав город, який назвали Переяслав.

До складу збірки «Київська слава» входить і вірш «Битва» з підзаголовком «Із «Слова о полку Ігоревім»», у якому змальована битва Ігоревої дружини із половцями. Жорстокою була січа, чорна земля «щедро кров'ю политая», «густо кістьми засіяна». У кінці поезії автор співає хвалу славним русичам, які «за землю руську полягали».

Наступний розділ збірки – «Золота орда». Провідний настрій циклу – розпач від того, що українську землю плюндрує запеклий ворог – монголо-татарська навала. Промовистим у цьому плані є поезія «Баскак». Баскак – це людина, яка збирає данину. А данина ця була, як пише автор, різною. За невиконання її «чикни-башка», що означало «геть голову!». Характер поведінки завойовника автор підкреслює таким рефреном:

*...Не привів коня селянин –
 Чикин-башка!
 ...Не підносять червінь-срібла –
 Чикин-башка! [с.67]*

Ще однією поезією, яка увійшла до циклу «Золота орда», є «Воєвода Дмитро». Славний воєвода вів боротьбу проти монголів, яких було незлічимо. Стоїть питання:

*Що робити? Зігнути спину
 Чи ударить на прийшлих дужо? [с.64]*

Відповідь на це питання Яр Славутич дає такими словами:

*Геть розпуку, хоробрі вої!
 Ми не підем відсіль нікуди.
 Ліпше тут лягти головою,
 Ніж конати в неволі скутим. [с.65]*

Отже, поезії з циклу нагадують про героїчні події минулого, піднімають бойовий дух вояків у боротьбі за українську незалежність.

Найбільш довершеним і художньо переконливим є цикл «Запорожці». Вірші названого циклу були написані ще в довоєнний час, коли Яру Славутичу було трохи більше двадцяти років. Однак поет виявив себе справжнім майстром художнього слова, досить майстерним у відтворенні козацької доби. Поет ідеалізує козацтво, захоплюється ним. В основу віршів лягли розповіді діда та знайомство з Дмитром Яворницьким.

Автор характеризує козаків, як найбільш виразних носіїв українського національного характеру. Цикл містить цілий ряд безіменних героїв, які володіють надзвичайною силою, є мужніми, хоробрими, здатними на самопожертву і заради рідної України готовими накласти головою в боротьбі за свою свободу.

У поезії «Побратими» автор демонструє звичай січового побратимства:

*Упав козак... Та спорожняє лука
 Навиклим рухом вірний побратим. [с.73]*

Таким є славний козак Прудивус із однойменного сонета. Він є прикладом козацької звитяги: «сорок літ б'ючись за Україну, // Ганяв татар від Богу по Міус». Але і сам потрапляє у полон. Та коли довелося прийняти смерть, він, січовик, «сіда на палю, запаливши люльку». [с. 74]

Справжнім богатирем постає Паливода. Про нього Яр Славутич пише наступний сонет. Автор гіперболізує свого героя, надаючи образу сили народного духу і незламності українців.

*У нього шия – хоч обіддя гни,
На ньому шкіра – не проходять кулі.
... Подме на ліс – і росли ясени
Ворушать віти, перед тим поснули.* [с. 75]

Яр Славутич в одному із сонетів згадує ще одного козарлюгу – Вернигору. Він нічим не відрізняється від козаків: у вільний час може і горілки випити, весело провести дозвілля. Та коли над його краєм нависає загроза, він першим готовий іти в бій та розправитися зі всіма ворогами:

*... він розводив спину,
Ворочав плечі, мов кряжі, й неспинно
На румакові за ляхами мчав.* [с. 79]

Героями кількох сонетів є реальні історичні особи: гетьман Богдан Хмельницький та кошовий отаман Самійло Кішка. Гетьман оспіваний у чотирьох віршах, перший із них так і називається «Хмельницький». У ньому Яр Славутич показує незламну волю гетьмана визволити Українку від шляхетської Польщі. Польський посланець пропонує йому «одуматись», бо «легкий кінець не за горами», але гетьман на це відповідає:

*В своєму краї ліпше полягти,
Ніж по чужому в золоті пройти.* [с. 85]

В останній строфі звучить заклик козаків до зброї, щоб Україна здобула свободу, щоб вона стала незалежною.

Незламним борцем за волю постає перед нами Самійло Кішка в однойменній поезії «Самійло Кішка в турецькій неволі». Потрапивши до рук

ворога він згадує скелі Дніпра, плетиво дубків, «летить думками в рідні береги».

У душі невільника посилюється ненависть до його поневолювачів й нестримне бажання здобути свободу, щоб знову стати до борні за рідну Вкраїну. Закінчує вірш Яр Славутич такими словами:

*Журба, мов ятаганом, серце крає.
Не раз, не два, закутий в ланцюги,
Переболіє за козацьким краєм. [с. 84]*

Хоч твори про Запорізьку Січ, козацтво та його героїв написані на зорі поетичної творчості автора, вони відзначаються художньою майстерністю, глибоким проникненням в історію козацтва, патріотичним звучанням. Це своєрідний художній літопис про героїчне, славне, інколи трагічне минуле рідної землі і її народу. Вони закликають шанувати його і пам'ятати, що без знання минулого не матимемо й майбутнього.

Збірку завершує цикл «Карби», який відзначається еклектичністю, тобто вибірковістю щодо тематики. Еклектика – це механічне поєднання різнорідних елементів, тому в цьому розділі містяться поезії і про далекі часи, і про відомих діячів літератури, і про трагедію вояків УПА. Включені до циклу твори, з одного боку, ніби карбують у пам'яті читача суть раніше зображеного, а з іншого – прокладають місток між минулим і теперішнім.

Вірш «1943» складається із чотирьох частин. У них йдеться про трагічну долю борців за незалежність України, до яких належав і Яр Славутич.

У першій частині змальовано, як на лівім узбережжі Дніпра «палають ниви, села і міста». Поет розуміє, що пекельної покори «ми заслужили в Господа свого», і задає питання: «За що, скажіть?». Та полтавська Сагара «була глуха, мовчала».

У другій частині звучать питання: чи це знедоленість, трагедія? Автор на них відповідає, що доля нам така судилася, бо Україну «шматовано, як свіжу дичину», а трагедія в тому, що вигнанці, як жебраки, ідуть на чужину.

Третя частина розповідає про вигнанців, які, немов безбатченки, бредуть по світу. І хоч готичний Захід «вабливо манить брилами граніту», вони непохитно сподіваються на повернення. Промовистими є слова:

*О, земле рідна, пам'ятай про нас!
Ще вдарить грім і в пожаданий час
Ми, як герої, вернемось до тебе. [с. 121]*

Віра в повернення до рідного краю, примноження слави давніх козаків, бажання стати вічними спадкоємцями степу – такий мотив четвертої частини вірша «1943». Поет передає це сподівання такими ствердними словами:

*Настане правда ...
... Веселкою ясною
Зведеться воля, гнівна і проста. [с. 122]*

Завершує збірку «Гомін віків» сонет «Finale». У ньому Яр Славутич проводить паралель між минулим і теперішнім. Весь сонет пронизаний відважним духом, який порівнюється з «монолітом дуба», і хоч вояки зазнали тимчасової поразки, вони «не даються зморі».

Поет оспівує самовідданість герої, які заради майбуття «кладуть у жертву молоде життя». Знаменним є змалювання в сонеті нашого українського символу – Тризуба, що його вояки «урочисто вгору підняли».

Яру Славутичу довелося перегорнути багато сумних сторінок війни і страждань. З наближенням Східного фронту Чернігівську сотню було розформовано, але її вояки продовжували воювати в лавах УПА та займалися підпільною діяльністю в Галичині. Так, восени 1943 року Яр Славутич прибув до Львова, а влітку 1944 року виїхав на захід. Катовіце, Брно, Прага, Берлін, Веймар, Аугсбург... Арешти, втечі, табори і, нарешті, американське поселення в Баварії [6].

У 1945-1946 роках письменник був студентом Українського вільного університету в Аугсбурзі та брав участь у заснуванні Українського мистецького руху (МУР). Перші збірки поета вийшли друком: "Співає терновий цвіт" у 1945 році та "Гомін часу" у 1946 році. Видавав і редагував

журнал "Заграва" в Аугсбурзі, пізніше працював у редакції журналу "Арка" в Мюнхені. У 1948 році письменник одружився з Віллою Зібаль з Мелітопольщини. Того ж року вийшла третя збірка Яра Славутича "Правдоносці" [25].

З 1949 року письменник з дружиною жив у Філадельфії (США), де викладав у суботніх та вечірніх школах і працював у палітурній майстерні. 1950 року в Німеччині вийшла його четверта збірка поезій "Спрага", а в США (1953-1955) - критична збірка "Сучасна українська поезія: 1900-1950". Яр Славутич навчався в Пенсильванському університеті у Філадельфії, де здобув ступінь магістра (1954), а згодом - доктора філософії.

Жанрова система лірики Яра Славутича формувалася в постійній динамічній еволюції, пов'язаній із середовищем, у якому він жив.

Вона формувалася в еволюції і у зв'язку з місцем його проживання, і завжди перебувала в динамічній еволюції [32].

Молодий поет Яр Славутич, товариш національно-визвольних борців, фактично вперше поетично говорить про це у своїй поетичній збірці "Правди". Громадська думка в діаспорі з ентузіазмом сприйняла його збірку, назвавши її "збіркою творів", назвавши його "правдоносцем" і оцінивши її в найвищих історичних, витончених національних і духовних вимірах".

Як динамічний вплив тих народних духовних ціннісних покликів, що їх загнала в глибини української душі війна (Друга світова війна - К. В.), як утвердження ідеалів Шевченка, Франка, Лесі Українки та інших виразних постатей того часу. Перед нами сконденсована спільнота емоцій багатьох поколінь, які будили людей, кликали їх до нового життя, закликали західний світ знати правду про нас, про Україну" (Володимир Жила. "Правдоносець". Твори Ярослава Славутича, Едмонтон, 1978, уміщено на с.7).

Сьогодні український читач має можливість познайомитися з основними творами Ярослава Славутича.

Доля народу – це доля поета. Яр Славутич гостро відчуває і тривожиться турбулентністю національно-визвольних змагань, подій в Україні, в яких він

сам певний час брав участь. Ці роздуми вилилися у програмний твір, в якому українські лицарі, за визначенням самого автора, з'являються у віршах, баладах та замальовках. 359 героїв базару йдуть на смерть в ім'я життя. Лунає протяжна пісня Карпатської Січі. У горах і лісах Волині та Карпат воїни УПА хоробро б'ються з варварами. Обпалений лютими вітрами, поет втрачає дружину і одноденну, ще не названу доньку, яку спалюють у зачиненій від німців хаті ("Дочка без імені"). Як і Андрій Малишко в "Опанасі Біді", Яр Славчик здатен створити образ отамана (отаман клепач), що несамовито летить, як хуліган, на возі з фальшивками [33].

Хмурачись від роздумів, поет намагається історично та психологічно зрозуміти те, що плекає і пече його серце, що нескінченно рухає брата на брата: українську бойову постать Махна (Нестора Махна). Нарешті, поет захоплюється українськими синами і доньками, які, як кочівники, йдуть у страшні простори чужої країни як сильні внутрішні носії правди. Вони гордо тримають, як прапори, свої викувані століттями плити правди, будучи затаврованими важким тавром нездійсненої зради.

*І будуть до Карпат як до Синаю,
Мов до Йордану до Дніпрових вод,
До краю нашого, святого краю
Тучати відероми врочистих од
За те, що ми - усміхнені з відчаю
Життя складаючи, як гідну дань,
Шляхи встеляючи кістками
В кільці облуд і полювань,
Скрижалі правди, ковані віками,
Як стяг-
Несли по
селах і містах! [34]*

Відчувається, що цей вірш, "Правдоносці", народився з електричної бурі думки. Саме тому він був написаний 11 січня 1948 року, в день народження поета, коли люди особливо свідомі своїх думок [35].

Вся збірка "Спрага" (1950) сповнена цих роздумів і філософських прозрінь.

Допитливий поет сам чує, як нескінченно б'ється обмежене існування і говорить по-сковородинськи, ставлячи запитання антитетичними рядками, вирізьбленими дбайливою рукою.

*Мілка надія і глибокий сумнів
Хто зріже лавра: Сатана чи Бог,
я -
другий Гамлет, що з думок збезумнів
І споглядаю присмерки епох. [41]*

Яр Славутич висловлюється словами Шевченка, це "рефлексія", "рефлексія, що б'є цвяхом у голову".

У словах поет роздумує про долю і призначення своєї батьківщини, України та свого народу, довіряє їм свої мрії.

*Тирлус тьми поріддя низькочоле,
Терплять поля, уперті мов граніт.
Коли ж потоптані ордою доли
Покрие волі променистий цвіт? [3]*

Отже, можна дійти висновку, що дані збірки Яра Славутича були наче «криком душі», про те, що його боліло, що він переживав та відчував за свою батьківщину та Україну.

У поетичній спадщині спадщині Яра Славутича важливе місце займають збірки «Оаза», «Маєстат» та «Завойовники прерій». Кожна з цих збірок не лише відображає особистий творчий шлях автора, але й вказує на важливі соціально-культурні теми, які хвилювали поета в умовах еміграції.

Збірка «Оаза» символізує місце надії, спокою і відновлення. Це лірична проза, в якій Яр Славутич висловлює свою тугу за рідною землею та надію на

краще майбутнє. Теми цієї збірки тісно пов'язані з ідеєю пошуку внутрішнього спокою та емоційного балансу. Поет прагне знайти оазу, яка б стала притулком від життєвих труднощів і духовних зневір.

У вірші «Спогад про дитинство» автор відображає спогади про рідну землю, які, подібно до оази, дарують йому відчуття спокою та затишку. Ключовою думкою тут є те, що навіть у важкі часи слід зберігати в серці пам'ять про краще, про світлі моменти дитинства. Зокрема, в рядках поезії можна знайти фрази, що відзначають красу української природи, порівнюючи її з оазою серед пустелі.

У поезії Яра Славутича «Оаза» поет знову порушує глибокі екзистенційні питання, ставлячи перед собою та читачем складні дилеми. Він досліджує надію та безнадійність, використовуючи потужні образи, що свідчать про його глибоке розуміння природи людських переживань. Наприклад, рядки:

*На краю світу, де світло гасне,
Моя душа плекає таємниці.
І в мріях квітнуть оази щастя,
Та все ж чорні тіні надвислиці. [51]*

У цьому вірші Славутич порівнює пошуки щастя з оазою, яка уявляється в умовах безмежної пустелі. З одного боку, поет вбачає красу в цих оазах, що символізують надію, але з іншого – тіні безнадії, які ніколи не покидають його свідомість. Це підтверджує глибоку рефлексію поета над своїм життям і його відчуттями.

Водночас, поет підкреслює зв'язок між особистими переживаннями та історичною долею України. У рядках:

*Згадую, як мати шила сорочку,
В тиші ночі лунала її пісня.
Вона шептала про волю, що в дотиках,
Та пекучий смуток на серці тисне. [51]*

Мати виступає символом традицій і культури, що передаються з покоління в покоління. Її пісня – це не лише відлуння минулого, а й заклик до боротьби за свободу, що продовжує тиснути на серце поета. У цій поезії з'єднуються особисті спогади і колективні переживання, що є характерним для творчості Яра Славутича.

Отже, збірка «Оаза» виявляє глибоке занурення автора у власні емоції та роздуми про долю своєї країни. Словами поета, він висловлює свій біль і надію, переконуючи читача у важливості духовної зв'язності між людьми і їхнім корінням. Таким чином, поезія Яра Славутича стає своєрідним «криком душі», в якому звучать біль, надія та мрії про майбутнє України.

У збірці "Маєстат" Яр Славутич продовжує досліджувати складні аспекти людського існування, зокрема, питання сили і безсилля. Через образи, які він створює, читачі можуть відчутти величність та красу світу, що нас оточує, і в той же час — тугу за втраченою гармонією. У рядках:

*Гармонія вітру та пісня струмка,
Сила природи у безмежній красі.
Але серце моє — в темряві мрія,
Ніщо не відведе його від глибини. [51]*

Яр Славутич закликає читача замислитися над парадоксами життя. Він вказує на те, що, попри всю велич навколишнього світу, внутрішні переживання людини можуть залишатися в глибині смутку. Образи природи, що символізують силу і красу, контрастують із емоційною пустотою ліричного героя, нагадуючи, що навіть у найяскравіших моментах життя може ховатися біль.

Крім того, у "Маєстаті" поет глибоко поринає у тему пам'яті та спадщини. Його рядки:

*Спогади в димі, як древні картки,
Час виводить на чисту воду.
І тихо знову шепочуть світанки,
Пам'ять кличе: «Не забувай дорогу!» [51]*

Ці слова передають вічну боротьбу між забуттям і пам'яттю, підкреслюючи важливість коріння та спадщини. Пам'ять у поезії Славутича стає не лише інструментом збереження минулого, але й ключем до розуміння свого місця в сучасному світі. Його заклик не забувати про дорогу, якою йшли попередники, підкреслює важливість ідентичності та культурної спадщини.

Завершуючи аналіз "Маєстату", варто зазначити, що Яр Славутич через цю збірку відкриває перед читачем широкий спектр людських емоцій. Вірші:

*Сонце сходить, а тіні пливуть,
Життя у русі, як річка в долині.
Час минає, та суть не забуде,
Ми всі — мандрівники, шукаючи сини. [51]*

Вони відображають постійний рух життя і зміни, з якими стикається кожен. Автор зауважує, що, незважаючи на всі труднощі, ми залишаємося мандрівниками, які прагнуть знайти своє місце у світі. Так, "Маєстат" стає не лише творчим зразком, а й філософським роздумом про людське існування, яке поєднує у собі оптимізм і глибокі рефлексії.

У збірці "Завойовники прерій" Яр Славутич знову звертається до теми боротьби та подолання труднощів, використовуючи символіку природи для відображення внутрішніх переживань людини. У вірші:

*На прерії вітри свистять, мов мечі,
Буревії надають сили нові.
Я — завойовник, що мріє в пісках,
З кожним кроком здобуваю свій шлях. [51]*

Поет порівнює боротьбу з природними стихіями із власною боротьбою за виживання та самовираження. Сила вітрів і буревіїв стають метафорою життєвих випробувань, з якими стикається людина на шляху до своїх мрій. Через цю образність Славутич передає відчуття непередбачуваності життя, а також рішучість і стійкість, які необхідні, щоб йти вперед, незважаючи на труднощі.

Ще один важливий аспект "Завойовників прерій" — це зв'язок між людиною і її корінням. У рядках:

*Моя земля — це село, що не забуте,
Де кожен куточок дихає теплом.
Пам'ять про предків у серці мій путівник,
Я до них повертаюся знову і знов. [51]*

Яр Славутич підкреслює важливість пам'яті про рідну землю та традиції, які формують особистість. Його рядки говорять про тугу за домом і необхідність повертатися до своїх коренів, адже вони є основою ідентичності. Поет майстерно передає почуття, які виникають у людини, коли вона згадує своє минуле, змушуючи читача усвідомити, що зв'язок з історією та культурою є важливим для кожного.

У заключних рядках збірки Яр Славутич знову повертається до теми надії та віри в майбутнє. У вірші:

*В небі — зірки, що світять у ночі,
Надії крила, зриваються в височинь.
Я — завойовник, що не зупиниться в боротьбі,
Життя — це книга, що пишеться в мить. [51]*

Поет використовує образи зірок як символів надії, які ведуть завойовників через темряву до нових горизонтів. Цей оптимістичний настрій підкреслює, що навіть у найважчі часи людина повинна зберігати віру у свої сили та можливості. Завдяки цим рядкам Славутич створює позитивний фінал, який закликає читача до дії, надихаючи його не зупинятися на досягнутому та продовжувати свій шлях уперед, попри всі труднощі.

Висновки до розділу III.

Поезія Яра Славутича – це його душа, мужня та незламна, наповнена патріотизмом та любов'ю до рідного краю. Туга за рідним домом стає причиною написання збірки «Співає колос». Він пише про степові простори Херсонщини, батьківський дім, село та пейзажі, які надовго засіли в його пам'яті про дитинство.

Сонети циклів “Херсонські сонети” та “Перше кохання” Яра Славутича написані п'ятистопним ямбом, використовуючи в основному кільцеву систему римування. Яр Славутич майстерно володіє різними видами рим. Це надає його сонетам ритмічності, оригінальності, мелодійності, неповторності, глибини та багатства.

Жанрова система лірики Ярослава Славутича формувалася в постійній динамічній еволюції, пов'язаній із середовищем, у якому він жив. Вона формувалася в еволюції і у зв'язку з місцем його проживання, і завжди перебувала в динамічній еволюції.

Молодий поет Яр Славутич, товариш національно-визвольних борців, фактично вперше поетично говорить про це у своїй поетичній збірці "Правдоносці". Громадська думка в діаспорі з ентузіазмом сприйняла його збірку, назвавши її "збіркою творів", назвавши його "правдоносцем" і оцінивши її в найвищих історичних, витончених національних і духовних вимірах".

Збірка «Оаза» відзначається особливим акцентом на природу та духовність, зображаючи гармонію між людиною і навколишнім середовищем. Поет використовує символіку природних явищ, щоб підкреслити своє відчуття зв'язку з землею і традиціями свого народу. У «Маєстаті» Славутич звертається до теми боротьби та подолання труднощів, знову використовуючи природу як метафору для внутрішніх переживань. Збірка «Завойовники прерій» додає до його творчості ще один вимір — теми надії, мрії та стійкості в умовах випробувань. Яр Славутич через ці збірки не лише відображає своє

особисте сприйняття світу, але й ставить важливі питання про ідентичність, призначення та долю українського народу.

Творчість Яра Славутича можна розглядати як глибокий та чуттєвий діалог із власними переживаннями, а також з історією і культурою України. Його поезія — це не лише особистий крик душі, але й універсальне висловлення прагнень народу, що прагне волі та ідентичності. Славутич не лише відтворює світ навколо себе, а й формує його, спонукаючи читача до роздумів про своє місце у цьому світі. Його творчість залишається актуальною і сьогодні, адже торкається вічних тем людського буття і боротьби за гідність та самовираження.

РОЗДІЛ IV.

ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ЯРА СЛАВУТИЧА В ЗЗСО

Вивчення творчості Яра Славутича у загальноосвітніх закладах має велике значення для формування національної свідомості, культурної ідентичності та літературного розвитку учнів. Українська поезія XX століття, до якої належить творчість Славутича, характеризується глибокими філософськими роздумами, емоційною насиченістю та патріотизмом. Зважаючи на важливість поезії у вихованні молодого покоління, включення його творів у навчальні програми є актуальним та доцільним.

Поезія Яра Славутича пронизана глибоким патріотизмом і любов'ю до рідної землі. Його твори допомагають учням зрозуміти цінність національної ідентичності та культури. У часи, коли молодь стикається з різноманітними культурними впливами, важливо, щоб вони мали можливість усвідомити свою приналежність до української нації. Твори Славутича, в яких він звертається до теми батьківщини, збереження культурної спадщини та боротьби за свободу, сприяють формуванню національної свідомості та гордості за своє походження.

Збірки поета, такі як "Оаза" та "Завойовники прерій", демонструють глибоке розуміння української історії та культури. Вивчення цих творів у школі може бути потужним інструментом для формування в учнів патріотичних почуттів та бажання захищати свою культуру та традиції. Славутич вміло використовує образи рідної природи, родинних зв'язків та історичних подій, щоб підкреслити важливість національної самоусвідомленості.

Поезія Яра Славутича також вражає своєю художньою майстерністю. Його використання метафор, символів і ритмічних структур надає його творам особливу привабливість. Ця художня виразність може зацікавити учнів і спонукати їх до аналізу поетичних текстів, що є важливим аспектом навчання літератури.

Оскільки українська література багата на різноманітні поетичні форми, вивчення сонетів Славутича може допомогти учням краще зрозуміти, як структура вірша впливає на його зміст і емоційний вплив. Це сприяє розвитку аналітичних навичок і умінню висловлювати свої думки про літературні твори, що є важливими для їхнього загального інтелектуального розвитку.

Актуальність вивчення творчості Яра Славутича в шкільній програмі є безсумнівною. Його поезія не лише розкриває красу української мови, але й формує у молоді почуття патріотизму, національної ідентичності та здатність до глибоких роздумів про людські цінності. Славутич, будучи яскравим представником української поезії, залишає по собі слід, який допомагає учням знайти свій шлях у світі, що постійно змінюється. Творчість Яра Славутича слугує важливим елементом культурної та моральної освіти молодого покоління, виховуючи їх у дусі поваги до своєї історії, мови та культури. Вивчення його творів у школах сприятиме збереженню української літературної традиції та розвитку нових поколінь, які будуть готові до викликів сучасності.

Вивчення поезії Яра Славутича в шкільному курсі української літератури є важливим етапом формування патріотичних почуттів, естетичного смаку та критичного мислення учнів. Для ефективного викладання творів цього поета необхідно використовувати різноманітні методичні підходи, які сприяють глибшому розумінню його творчості та формуванню в учнів позитивних емоцій і вражень.

Один із найефективніших підходів у викладанні поезії Яра Славутича — це інтерактивні методи навчання. Вони включають групові обговорення, дебати, творчі завдання та ігри, які спонукають учнів активно залучатися до процесу навчання. Наприклад, можна організувати дебати на тему «Що для вас означає бути патріотом?» після читання поезії, де учні можуть висловити свої думки про патріотизм у творах Славутича та в їхньому житті.

Крім того, інтерактивні методи дозволяють учням працювати в малих групах, де вони можуть обговорювати значення віршів, ділитися своїми

враженнями та аналізувати поетичні образи. Таке середовище навчання сприяє розвитку комунікативних навичок та здатності до критичного мислення, що є важливими аспектами сучасної освіти.

У сучасному навчальному процесі технології займають важливе місце. Включення мультимедійних ресурсів під час вивчення творчості Яра Славутича може значно полегшити сприйняття його поезії. Наприклад, можна використовувати відеоматеріали, презентації та електронні книги для надання учням контексту, в якому були написані його твори.

Також можна створити віртуальні уроки, де учні можуть слухати аудіозаписи віршів, переглядати ілюстрації, що відповідають тематиці творів, а також брати участь у віртуальних обговореннях. Використання технологій у навчанні сприяє залученню учнів до активної діяльності та підвищує інтерес до предмета.

Включення творчих завдань у навчальний процес є ще одним важливим методом викладання поезії Яра Славутича. Такі завдання можуть включати написання власних віршів на основі обраних тем або образів з творів Славутича, створення художніх проєктів, які відображають ідеї та емоції, що містяться в його поезії, або проведення літературних читань, де учні можуть продемонструвати свої знання про творчість поета.

Ці творчі завдання не лише сприяють розвитку творчих здібностей учнів, але й дозволяють їм краще усвідомити та вивчити теми, що порушуються в поезії. Крім того, учні отримують можливість виразити свої почуття та думки, що є важливим для їхнього емоційного розвитку.

Вивчення творчості Яра Славутича можна організувати в рамках тематичних уроків. Теми можуть варіюватися від патріотизму та національної ідентичності до філософських питань, порушених у його творах. Тематичні уроки дозволяють зосередитися на конкретних аспектах поезії та поглибити розуміння учнями певних ідей.

Наприклад, урок на тему «Патріотизм у поезії Яра Славутича» може включати аналіз конкретних віршів, обговорення патріотичних мотивів, а

також порівняння з іншими українськими поетами, які зверталися до цієї теми. Це дозволяє учням не лише досліджувати творчість одного автора, але й розуміти контекст української поезії в цілому.

Літературний аналіз творів Яра Славутича є важливою частиною навчального процесу. Учні повинні вчитися виявляти основні теми, образи, ритмічні та римувальні структури, а також стилістичні прийоми, які використовує поет. Це допомагає їм розвивати аналітичні навички, які будуть корисними не лише в літературі, але й в інших предметах.

Важливою частиною літературного аналізу є також дослідження біографії поета та історичного контексту його творчості. Це дозволяє учням зрозуміти, які життєві обставини вплинули на його творчість, а також як його погляди відображалися в його поезії.

Використання міждисциплінарного підходу може значно збагачити процес навчання. Наприклад, вивчення творчості Яра Славутича може бути пов'язане з уроками історії, де учні можуть дізнатися про історичні події, що вплинули на формування української нації, або з уроками мистецтва, де вони можуть створювати ілюстрації до віршів поета.

Цей підхід допомагає учням зрозуміти, як література переплітається з іншими сферами життя, і як вона може служити джерелом натхнення для художнього вираження. Міждисциплінарний підхід також сприяє розвитку критичного мислення та креативності, оскільки учні можуть досліджувати творчість Яра Славутича з різних точок зору.

Викладання поезії Яра Славутича в загальноосвітніх закладах потребує застосування різноманітних методичних підходів. Інтерактивні методи, технології, творчі завдання, тематичні уроки, літературний аналіз і міждисциплінарний підхід можуть суттєво підвищити інтерес учнів до творчості поета та сприяти формуванню їхніх особистісних та емоційних якостей. Творчість Яра Славутича має величезне значення для виховання патріотизму, розвитку естетичного смаку та критичного мислення, що робить її важливим елементом української освітньої системи.

Розробка навчальних матеріалів та завдань для учнів є важливим аспектом освітнього процесу, що дозволяє ефективно засвоювати нові знання та навички. Основною метою є створення інтерактивного та зацікавленого навчального середовища, яке стимулює учнів до активної участі у процесі навчання.

Перш ніж розпочати розробку, необхідно визначити теми, які відповідають навчальним програмам і потребам учнів. Це можуть бути літературні твори, історичні події, наукові концепції тощо. Наприклад, для вивчення творчості Яра Славутича можна створити завдання на основі його віршів, що спонукатиме учнів досліджувати теми природи, патріотизму та історичної пам'яті.

Після визначення теми важливо вибрати відповідні методи та форми роботи. Це можуть бути групові проекти, індивідуальні дослідження, презентації, обговорення, творчі завдання (написання віршів чи есе) тощо. Наприклад, учні можуть проаналізувати один із віршів Славутича, виділивши в ньому основні художні засоби, або створити візуальні матеріали, що ілюструють основні теми.

Необхідно також враховувати різні стилі навчання учнів, тому корисно використовувати різноманітні формати — текстові, аудіо- та візуальні матеріали. Завдання можуть включати елементи критичного мислення та творчості, що допомагає учням глибше зануритися в навчальний процес.

Важливо розробити навчальні матеріали та завдання, які допоможуть учням дослідити творчість Яра Славутича, стимулювати їхній інтерес до літератури та розвивати навички критичного мислення. У цьому розділі пропонуються різноманітні завдання та матеріали, що можна використовувати на уроках української літератури.

1. Тематичні уроки

Завдання: Дослідження теми природи в творчості Яра Славутича

Учні читають вірші з його збірки «Оаза» та створюють карту тем, пов'язаних з природою. На карті учні повинні відобразити ключові образи, які

використовуються в текстах, та їх символічне значення. Наприклад, як ріка, гора чи ліс можуть відображати емоційний стан персонажа чи автора.

2. Літературний аналіз

Завдання: Аналіз художніх засобів

Учні обирають один вірш Славутича та проводять його детальний аналіз, звертаючи увагу на використані метафори, алегорії та інші художні засоби. Наприклад, учні можуть обговорити, як метафора «світанок нової ери» може символізувати надію на зміни в суспільстві.

3. Дослідження історичного контексту

Завдання: Порівняння з історичними подіями

Учні досліджують один з віршів Славутича, присвячений Другої світовій війні, та порівнюють його з історичними фактами того періоду. Наприклад, як автор передає відчуття страху і надії, використовуючи конкретні деталі історичних подій. Це може спонукати учнів до написання есе на тему «Як історія формує літературу».

4. Міждисциплінарний підхід

Завдання: Поєднання літератури та географії

Учні вивчають вірші Славутича, де згадуються географічні об'єкти, та створюють презентацію про ці місця. Вони можуть дослідити, як ці місця вплинули на творчість автора. Наприклад, якщо у вірші йдеться про Карпати, учні можуть розповісти про географічні та культурні особливості цього регіону.

5. Творче письмо

Завдання: Написання власного вірша

Після обговорення стилю та тематики творів Яра Славутича учні отримують завдання написати власний вірш, використовуючи мотиви з прочитаних творів. Вони повинні звернути увагу на ритм, образність та емоційний зміст. Це може допомогти учням висловити свої власні почуття через поезію.

6. Дискусії та обговорення

Завдання: Групова дискусія

Учні діляться на групи та обирають тему для обговорення, пов'язану з творчістю Славутича. Наприклад, це може бути тема патріотизму. Кожна група готує короткий виступ, де вони представляють свої аргументи та приклади з творів автора.

7. Критичне мислення

Завдання: Аналіз інтерв'ю з автором

Учні читають інтерв'ю з Яром Славутичем або його біографію, після чого складають список основних ідей та тем, які він піднімає. Це може бути пов'язано із його творчістю та ідеями про сучасну українську літературу.

8. Візуальні матеріали

Завдання: Створення візуальної презентації

Учні повинні створити візуальну презентацію, що ілюструє основні теми віршів Славутича. Вони можуть використовувати малюнки, фотографії чи інші візуальні елементи, що підкреслюють зміст творів. Наприклад, презентація може містити ілюстрації до вірша «Квітка», які підкреслюють красу природи та її важливість.

9. Соціальні медіа

Завдання: Створення блогу про творчість

Учні створюють блог, присвячений творчості Яра Славутича, де вони можуть публікувати свої відгуки, рецензії та аналізи його творів. Вони можуть обговорювати, які теми їм найбільше сподобалися та чому, залучаючи своїх однокласників до коментарів.

10. Рольові ігри

Завдання: Рольова гра за мотивами вірша

Учні отримують вірш Славутича та в рамках уроку виконують рольову гру, де кожен з них виконує роль персонажа з твору. Вони повинні обговорити свої почуття та емоції, виходячи з контексту твору. Це дозволяє учням краще зрозуміти внутрішній світ персонажів та їх взаємини.

Розробка навчальних матеріалів та завдань на основі творчості Яра Славутича дозволяє створити активне, інтерактивне середовище для навчання. Такі завдання не тільки допомагають учням глибше зрозуміти його твори, а й сприяють розвитку важливих навичок, таких як критичне мислення, творчість, аналітичні здібності та здатність до співпраці. Завдяки цим методам учні отримують можливість не лише засвоїти літературний матеріал, але й активно долучитися до культурного та соціального дискурсу, що є важливим аспектом їхнього навчального процесу.

Вивчення творчості Яра Славутича в загальноосвітніх закладах має не лише літературне, а й міждисциплінарне значення, що сприяє формуванню цілісного уявлення про світ. Твори Славутича можуть бути успішно інтегровані в навчальні програми з історії, географії, мистецтва та навіть природничих наук, що дозволяє учням глибше осмислити контекст їхнього життя та розвитку.

Літературний аналіз поезії Яра Славутича може бути поєднаний з вивченням історії України. Наприклад, обговорення віршів, присвячених певним історичним подіям або епохам, допомагає учням краще зрозуміти, як ці події вплинули на формування національної ідентичності. Теми, що розкриваються в його творчості, відображають дух часу, що робить їх доречними для аналізу в контексті історичних подій.

Природничі науки можуть бути пов'язані з поезією Славутича через його глибоке захоплення природою. Теми, що стосуються екології, краси навколишнього світу та природних явищ, можуть стати основою для міждисциплінарних проектів, де учні вивчають не лише літературні, а й наукові аспекти природи.

Елементи образотворчого мистецтва можуть бути використані для візуалізації тем, порушених у поезії. Учні можуть створювати ілюстрації до віршів, що допоможе їм краще усвідомити емоційний контекст тексту та активізує їх творче мислення.

Також важливо зазначити, що взаємозв'язок між літературою і соціальними дисциплінами, такими як етика та соціологія, може бути реалізований через обговорення моральних і філософських аспектів, що порушуються в творчості Славутича. Наприклад, його роздуми про людські цінності, свободу та відповідальність можуть стати основою для дискусій про сучасні соціальні проблеми.

Отже, взаємозв'язок творчості Яра Славутича з іншими дисциплінами збагачує навчальний процес і стимулює учнів до більш глибокого розуміння світу. Це сприяє формуванню в них цілісного світогляду, що є необхідним у сучасному глобалізованому суспільстві.

Висновки до розділу IV.

У розділі 4 досліджується використання творчості Яра Славутича в освітньому процесі, демонструє величезний потенціал літератури для розвитку критичного мислення, емоційної чутливості та культурної свідомості учнів. Твори Славутича, з їх глибокими темами, багатою образністю та актуальними питаннями, стають не лише джерелом естетичного задоволення, а й потужним інструментом для розширення світогляду молоді.

Перш за все, література Яра Славутича забезпечує можливість для глибокого аналізу та інтерпретації, що сприяє розвитку критичного мислення учнів. Дослідження тем, таких як патріотизм, природна краса та історична пам'ять, дозволяє учням не лише краще зрозуміти авторський задум, а й сформулювати власні думки та погляди на ці питання. Уроки, присвячені аналізу творів Славутича, можуть включати дискусії, що спонукають до відкритого обміну думками та аргументованих обговорень, тим самим формуючи навички критичного аналізу.

По-друге, творчість Славутича глибоко вкорінена в українську культуру та історію, що робить її важливим елементом вивчення національної ідентичності. Його вірші, що відображають важкі періоди в історії України, служать для учнів не лише нагадуванням про минуле, а й можливістю осмислити роль особистості в історії. Залучаючи учнів до обговорення історичних подій через призму літератури, вчителі допомагають формувати глибше розуміння їхньої культурної спадщини та відповідальності за майбутнє.

Крім того, завдання, розроблені на основі творчості Яра Славутича, можуть включати елементи творчості, що стимулює учнів до самовираження. Наприклад, написання власних віршів або творчих есе на основі прочитаних творів допомагає розвинути навички письма та виразності. Завдання, які спонукають учнів до створення власних текстів, заохочують їх

експериментувати з мовою, формувати унікальний стиль і досліджувати власні почуття та переживання.

Розробка навчальних матеріалів та завдань, заснованих на творах Яра Славутича, показує, як важливо адаптувати навчання до потреб і інтересів учнів. Використання різноманітних форм роботи — від групових дискусій до творчих проектів — дозволяє залучити учнів до активного навчання. Це, в свою чергу, підвищує мотивацію та зацікавленість, адже учні бачать, що їхня думка та творчість цінуються.

Загалом, творчість Яра Славутича є цінним ресурсом для вчителів української літератури, оскільки вона забезпечує багатий матеріал для навчання, розвитку критичного мислення та формування національної ідентичності. Використання його творів в освітньому процесі сприяє формуванню учнів як активних учасників суспільства, які мають здатність мислити критично, висловлювати свої думки та почуття, а також розуміти культурні та історичні контексти свого народу.

ВИСНОВКИ

Багато літературознавців займаються дослідженням творчості та життєвого шляху представника української діаспори Яра Славутича. Проте його поезія і досі всіх чарує і залишається ще не дослідженою.

Своєю блискучою ерудицією, знаннями історії рідного краю, справжньому патріотизму та любові до рідних степів обирає шлях «правдоносія» своєї держави. Він говорить на весь світ про Україну своїми віршами, він прагнув донести правду до людей.

Актуальність даної магістерської роботи визначається неоднозначністю погляду на життєвий та творчий шлях Яра Славутича. Основою наукової роботи були біографія поета та його збірка «Співає колос» (цикли «Співає колос», «Херсонські сонети» та «Перше кохання»). Ця робота може широко використовуватися в наукових дослідженнях. Але новизна теми полягає в тому, що в публікаціях вперше розглядається детальний аналіз його поезій.

Підводячи підсумки роботи, слід зазначити, що основні цілі досягнуті і завдання виконані.

Була проведена детальна характеристика творчості Яра Славутича, включаючи основні теми його поезії, стилістичні особливості та вплив його творчості на сучасну українську літературу. Славутич, як поет, відзначається глибиною своїх переживань і здатністю зображати складні емоційні стани, що робить його творчість актуальною для різних поколінь читачів. Його вірші часто відображають історичні події, культурні контексти та природні мотиви, що дозволяє читачам не лише насолоджуватися красою слова, а й розуміти глибші суспільні та культурні проблеми.

Розглянуто поезії збірки «Співає колос» та детально проаналізовано оптимістичну лірику циклу «Співає колос» («Колос колосу співає...», «На сінокосі», «Жар птиця»), патріотичну та пейзажну лірику циклу «Херсонські сонети» («Лелеки», «Липнева ніч», «Кавуни») та інтимну лірику циклу «Перше кохання» («Її очі», «Її коса», «Її прихід»).

Поезії циклу «Співає колос» написані в довільній формі, з різними системами віршування та віршованими розмірами. Проте всі вірші циклів «Херсонські сонети» та «Перше кохання» написані у формі сонетів та з віршованим розміром 6-стопного ямбу з пірихієм та усіченням.

Охарактеризовано особливості збірок «Гомін віків», «Правдоносці» та «Спрага», «Оаза», «Маєстат» та «Завойовники прерій».

Збірка «Гомін віків» Яра Славутича - це поетичний доробок, у якій автор зобразив героїчний дух українського народу. Ця збірка містить багато сонетів, серед яких варто виділити цикл "Запорожці", де автор зобразив боротьбу українських козаків за свою незалежність.

Збірка "Правдоносці" є патріотичною поезією, у якій автор співчуває Україні та її народу, а також закликає до єдності та відданості своїй Батьківщині.

Збірка "Спрага" - це поетичний збірник про кохання, у якій автор описує різні сторони цього почуття. Це збірка, у якій Яр Славутич вміло використовує мовні засоби та образи, щоб передати різні відтінки почуттів та емоцій, пов'язаних з коханням.

Збірка "Оаза" — це поетичний збірник, що зображує гармонію з природою та внутрішній світ людини. Яр Славутич майстерно використовує символіку та метафори, щоб передати відчуття спокою та натхнення, викликані природою.

Збірка "Маєстат" — це твір, що досліджує теми гідності, честі та духовного розвитку. Автор вражає читача глибокими роздумами і емоційною щирістю, використовуючи багатий образний ряд для підкреслення важливості цих тем у сучасному житті.

Збірка "Завойовники прерій" — це поетичний твір, що порушує питання боротьби, свободи та життєвих шляхів. Славутич вміло поєднує історичні мотиви з особистими переживаннями, створюючи глибокий контекст, що змушує читача замислитися над сучасними викликами та ідентичністю.

Осмилено ідеї та мотиви написання поезій усіх циклів. Перший цикл змушує українців вірити в добро та мати бойовий, оптимістичний дух. Наступний цикл зображує тугу за рідним краєм та спогади ліричного героя про краєвиди Батьківщини. Останній цикл передає емоції та почуття поета, його опис коханої жінки.

Також досліджено та виявлено проблеми сюжетно- й образотворення у віршах. Майстер поетичного слова використовує чимало оригінальних та авторських епітетів, метафор, порівнянь та перифраз.

Наукова робота, зокрема, розглядає методи і підходи до використання творчості Славутича в освітньому процесі. Зокрема, розробка навчальних матеріалів та завдань сприяє активізації учнів, розвитку їх критичного мислення, емоційної чутливості та творчих здібностей. Використання його творів у навчанні дозволяє учням зануритися в культурний контекст української літератури, розвивати навички аналізу і синтезу, а також здатність до самовираження.

Завдання, засновані на творчості Славутича, стимулюють учнів до активного обговорення, дослідження історичних тем, а також творчої діяльності, що робить навчання більш інтерактивним і захоплюючим. Поєднання літератури з іншими дисциплінами, такими як історія та географія, дозволяє формувати у учнів цілісне уявлення про світ, в якому вони живуть. У результаті, вивчення Яра Славутича стає не лише засобом літературного розвитку, а й важливим етапом у формуванні національної ідентичності та соціальної відповідальності молоді.

Загалом, дослідження творчості Яра Славутича в освітньому процесі підкреслює, що література є потужним засобом для формування національної ідентичності, розвитку критичного мислення та соціальної відповідальності молоді. Використання його творів у навчанні сприяє формуванню учнів як активних учасників суспільства, які усвідомлюють своє місце в культурному та історичному контексті України.

Таким чином, інтеграція творчості Яра Славутича в освітній процес стає важливим кроком у формуванні нової генерації українців, спроможних глибше усвідомлювати культурні цінності, історичні події та соціальні виклики, що постають перед ними. Це не лише збагачує їх знання, але й допомагає розвивати важливі навички, необхідні для активного і успішного життя в сучасному світі.

Доведено важливість дослідження творчості українського письменника діаспори Яра Славутича для спеціалістів-філологів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапіт В.М. Поетика українського сонату: традиції та новаторство. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2003.
2. Боднарчук І. Співець херсонських степів Яр Славутич // Жіночий світ. — 1985. — Ч. 5. — С. 11-12.
3. Відомі митці української діаспори. Яр Славутич. // Закордонне українство і Донеччина: вчора, сьогодні, завтра. Матеріали науково-практичної конференції. — Донецьк, 2008. — С. 300-310.
4. Волинський К. Яр Славутич. Літературний портрет. — К.: Наукова думка, 1994. — 236 с.
5. Волинський Кость Петрович. Яр Славутич: літературний портрет / Кость Петрович Волинський. — К.: Наукова думка, 1994. — 236 с.: іл. — (Сер. «Літературознавство»).
6. Гончаров Р. Є. Складники поетики простору в ліриці Михайля Семенка: традиційна китайська та японська поетика танка й хоку. Таїни художнього тексту: Збірник наукових праць. Дніпропетровськ: Пороги, 2007. С. 507-514.
7. Гордасевич Г. Цей невгамовний Славутич // Дзвін. — 1965. — № 3. — С. 146—151.
8. Долинська С. Антитоталітарний дискурс поезії Яра Славутича / С. Долинська // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. — 2008. — № 12. — С. 38-40.
9. Долинська С. Історизм і історіософія Яра Славутича // Визвольний шлях. — 2006. — № 9. — С.52-59.
10. Енциклопедія українознавства : Словникова частина : [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка ; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. — Париж—Нью-Йорк : Молоде життя, 1955—1995.

- 11.Жила В. Вимогливий, чуйний і послідовний: До 70-річчя й 50-річчя літературної діяльності Яра Славутича // Жіночий світ. — 1988. — Ч. 10. — С. 14-17.
- 12.Захаркін С. “Плоди кошовної краси” (Про стиль перекладів Яра Славутича з Джона Кітса) / Степан Захаркін // Херсонський збірник. - К. : Дніпро,1998. - С. 103-116.
- 13.Іванченко М. Козацька муза Яра Славутича / Михайло Іванченко // Херсонський збірник. - К. : Дніпро,1998. - С. 29-42.
- 14.Ільницький М. Українські поети діаспори: від «Тризни» до Яра Славутича. Львів: Літопис, 2010.
- 15.Іщук-Пазуняк Н. До 70-річчя Яра Славутича // Вибрані студії з історії, лінгвістики, літературознавства і філософії. — К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2010. — С. 344—352.
- 16.Качуровський І. Огляд «Розстріляної музи» Яра Славутича // Сучасність. — 1966. — № 6. — С.154-155.
- 17.Качуровський І. Строфіка. К.: Либідь, 1994. 272 с.
- 18.Кислиця Д. Славутичева мова (До 60-річчя поета) // Нові дні. —1978. — № 2. — С. 13-15; № 3. -С. 13-14.
- 19.Клочек Григорій. Поезія і поетика українського сонету ранньої творчості Яра Славутича / Г. Клочек // Наукові записки Кіровоградського держ.педагогічного університету ім. В. Винниченка. — 1999. — Вип. 19: Філологічні науки(укр.літературознавство). — С. 3-15.
- 20.Ковалюк М. Яр Славутич англійською мовою // Визвольний шлях. — 1993. — Кн. 2. — С. 249—252.
- 21.Кость Волинський. З когорти українських правдоносців // Київ. — 1998. — № 3-4. — с. 151—153.
- 22.Кравчук В. Патріотичні мотиви у творчості Яра Славутича — Тернопіль, 1998. — 64 с.
- 23.Кравчук В. Патріотичні мотиви у творчості Яра Славутича / В. Кравчук. — Тернопіль, 1998. — 64 с.

24. Куриленко О. «Творчість Яра Славутича в контексті української поезії ХХ століття». Вісник Львівського університету. Серія філологічна, вип. 52, 2016, с. 83-95.
25. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Терешка. Київ: ВЦ "Академія", 2007. 753 с.
26. Маркусь В. «Доля еміграції у творчості Яра Славутича». Визвольний шлях, №3, 2003, с. 45-58.
27. Матвієнко Ф. «Трофеї» Яра Славутича: Рецензія-відгук // Визвольний шлях. — 1964. — № 5. -С. 588—592.
28. Михайловський М. Чернігівські січовики: Новий збірник пісень на слова Яра Славутича // Нові дні. — 1984. — № 10. — С. 23-24.
29. Міршук Д. Смолоскипи визволення: Про книжку Яра Славутича «Живі смолоскипи»// Нові дні. —1985. — № 2 (420). — С. 22-24.
30. Мойсієнко А. Віршовий текст як динамічна структура (із спостережень над поетикою Яра Славутича) / А. Мойсієнко // Мовознавство. — 2002. — № 2-3. — С. 3-9.
31. Назаренко Т. Правди потужний спалах. Поетична творчість Яра Славутича. — Львів: Каменяр, 1996. — 144 с.
32. Накашидзе І.С. Античні жанри лірики Яра Славутича. Наукові праці: Науково-методичний журнал. Філологія. Літературознавство.
33. Накашидзе І. Жанр пісні у творчості Яра Славутича. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: видавничий дім "Гельветика", 2020. Вип. 27. Том 3. С.90- 95.
34. Накашидзе І. С. Жанр сонета у творчості Яра Славутича. Інноваційні технології в розвитку наукової думки сьогодення: теоретикопрактичний аналіз та науково-аналітичні коментарі: монографія. Кіровоград, КП "Поліграфія", 2015. С. 129-160.

35. Никулина Н. Любосна поезія в творчості Яра Славутича. Січеславський збірник: До 80-річчя Яра Славутича. Дніпропетровськ: Січ, 1998. С. 65-75.
36. Овечко І. Шоста збірка поезій Яра Славутича // Визвольний шлях. — 1967. — Кн. 4 (229). -С. 490—492.
37. Пентиліук М. Ключові слова-експресеми в поезіях Яра Славутича. Південний архів. Філологічні науки: збірник наукових праць. Херсон: Видавництво ХДПУ, 2003. Вип. 21. С. 123-128.
38. Погребенник Ф. Яр Славутич (Штрихи до портрета) / Федір Погребенник // Січеславський збірник. - К. : Дніпро, 1999. - С. 7-28.
39. Поетика Яра Славутича / Херсонський держ. пед. ун-т; Укл. Іван Лопушинський. — К.: Дніпро; Херсон, 1999. — 196 с.: портр, іл. — Бібліогр.: С. 187-190.
40. Полякова Тетяна. Дієслівна синоніміка в мовній картині світу Яра Славутича / Тетяна Полякова // Дивослово. — 2012. — № 10. — С. 29-31.
41. Просалова В. "Виваженим словом": Сонети Яра Славутича. Січеславський збірник: До 80-річчя Яра Славутича. Дніпропетровськ: Січ, 1998. С. 84-93.
42. Романенчук Б. Поетична творчість Яра Славутича // Нові дні. — 1950. — № 2. — С. 10-13.
43. Сварог В. Джон Кітс і Яр Славутич // Нові дні. — 1959. — № 6 -С. 17-21.
44. Сердюк П. Сонети Яра Славутича // Визвольний шлях. — 1995. — № 5. — С. 95-100.
45. Січеславський збірник: До 80-річчя Яра Славутича. — Січеслав: Січ, 1998. — 240 с.
46. Скорина Людмила. Література та літературознавство української діаспори. Курс лекцій. — Вид. 2-е, доп. — Черкаси: Брама-Україна. — 2005. — с. 130—49

- 47.Скунць П. Яр Славутич по-угорському / Петро Скунць // Херсонський збірник. - К. : Дніпро, 1998. - С. 139.
- 48.Славутич Яр. Поеми та поезії: повне видання (1937-2004). Едмонтон:
49. Славутич Яр. Твори в 2 томах / Яр Славутич. - К., 1994. - Том 2. – 428 с.
- 50.Славутич Яр. Твори. Том другий / Яр Славутич. - К. : Дніпро ; Едмонтон, Славута, 1998. - 331 с.
- 51.Славутич Яр. Твори: У 5 т. - К.: Дніпро; Едмонтон: Славута, 1998.
- 52.Сологуб Н. Мовний портрет Яра Славутича. — Вінніпег, 1999. — 152 с.
- 53.Сологуб Надія. Мовний портрет Яра Славутича / Надія Сологуб. — Вінніпег: Українська Вільна Академія Наук. — К.: Дніпро, 1999. — 150 с.: іл., портр.
- 54.Сорока П. Поетичний світ Яра Славутича. — Тернопіль: Лілея, 1995. — 176 с.
- 55.Творчість Яра Славутича: Статті і рецензії / Упоряд. В. Жила. — Едмонтон: Видання Ювілейного комітету НТШ, 1978. — 432 с.; Т. 2. — К.: Дніпро, 1997. — 912 с.
- 56.Українська діаспора: літературні постаті, твори, бібліографічні відомості / Упорядк. В. А. Просалової. — Донецьк: Східний видавничий дім, 2012. — 516 с.
- 57.Українська поезія XX століття: антологія. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га. 2010.
- 58.Херсонський збірник: До 80-річчя Яра Славутича. — Херсон, 1998. — 204 с.
- 59.Хріненко Д. Завойовники прерій Яра Славутича - історико-художній документ української діаспори в Канаді / Денис Хріненко // Херсонський збірник. - К. : Дніпро, 1998. - С. 103-108.